İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İstanbul Hukuk Mecmuası, 83 (1), 287-336

DOI: 10.26650/mecmua.2025.83.1.0007
https://dergipark.org.tr/pub/ihm
http://mecmua.istanbul.edu.tr/tr/_

İstanbul Hukuk Mecmuası

Başvuru: 12.05.2023
Revizyon Talebi: 17.08.2024
Son Revizyon Tarihi: 06.12.2024
Kabul: 24.02.2025
Online Yayın: xx.xx.2024

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Somut Norm Denetimine Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Başvuru İmkanı Üzerine Bir Değerlendirme

Dilara Yüzer Eltimur*, İbrahim Doğan Takavut**

Öz

Spor hukuku alanında ortaya çıkan ve ekonomik değeri yüksek uyuşmazlıkların sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu uyuşmazlıklardan özellikle spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin olanlarının hızlı çözümlenmesi ve telafisi mümkün olmayan zararlara sebebiyet vermemesi için de uyuşmazlıkların mahkemeler yerine tahkim yolu ile çözümlenmesi dünyada tercih edilen bir yöntem haline gelmiştir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda da spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği, tahkim kurullarının vereceği kararların kesin olduğu ve bu kararlara karşı yargı yolunun kapalı olduğu düzenlenmiştir.

Anayasa'da yer alan ilgili hüküm ve diğer düzenlemeler doğrultusunda Futbol Federasyonu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı da başvurulabilecek tek ve yetkili mercii TFF Tahkim Kurulu olarak belirlenmiştir. Zorunlu tahkim yargılaması yapan TFF Tahkim Kurulu'nun baktığı davalarda uyguladığı kanunların anayasaya aykırı olduğu taraflarca iddia edildiğinde yahut anayasaya aykırılık kanısına bizzat TFF Tahkim Kurulu vardığında somut norm denetimine başvuru imkanının olup olmadığı ise bir kesinlik taşımamaktadır. Spor paydaşlarının anayasayla güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve spor alanında anayasaya aykırı düzenlemelerin hukuk sisteminden ayıklanması, taraflarca uyuşmazlıklarda uygulanan kanunlar hakkında anayasaya aykırılık itirazında bulunulabilmesi ve TFF Tahkim Kurulu'na bu itirazı Anayasa Mahkemesi'ne götürme yetkisinin tanınması ile mümkün olacaktır.

Çalışmada, Anayasa'nın 152. maddesinde belirtilen somut norm denetimi yoluna başvuru şartlarından her biri TFF Tahkim Kurulu'nun zorunlu tahkim yargılaması yaptığı haller kapsamında değerlendirilmiştir. TFF Tahkim Kurulu'nun somut norm denetimi yoluna başvuru yetkisinin olup olmadığı ve pozitif hukukta konuya özgü yapılması gereken değişiklikler, çalışmada tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Somut Norm Denetimi, Tahkim, Zorunlu Tahkim, TFF, TFF Tahkim Kurulu, Anayasa, Anayasa Mahkemesi, AİHM

A Review of the Possibility of Application for Concrete Norm Control by the Turkish Football Federation Arbitration Board

Abstract

Arbitration, as an alternative dispute resolution method, is becoming more popular for resolving sports disputes and is also rising in Turkish law. Under the Constitution of the Republic of Turkey (the Constitution), objections to sports federations' decisions related to the management and discipline of sports activities can only be made to arbitration, which is the authorised body. Additionally, the arbitration board's decisions are considered final and cannot be appealed to the judiciary.

* **Sorumlu Yazar:** Dilara Yüzer Eltimur (Dr. Öğr. Üyesi) İzmir Bakırçay Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye. E-posta: dilara.eltimur@bakircay.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1398-8938

** İbrahim Doğan Takavut (Dr. Öğr. Üyesi), Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yalova Türkiye. E-posta: dogan.takavut@yalova.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1210-4662

Atıf: Yüzer Eltimur D, Takavut İD, "Somut Norm Denetimine Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Başvuru İmkanı Üzerine Bir Değerlendirme" (2025). İstanbul Hukuk Mecmuası 287. https://doi.org/10.26650/mecmua.2025.83.1.0007

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

According to the Constitution and other relevant statutes, the Turkish Football Federation Arbitration Board (TFF Arbitration Board) has been designated as the only authorised body to which objections can be made against decisions related to the management and discipline of sports activities by the Turkish Football Federation. However, it is uncertain whether concrete norm control is possible if the parties claim or if the TFF Arbitration Board finds that the laws applied by the Board in cases where it acts as a mandatory arbitral body are unconstitutional. It should be possible to raise objections to the Constitutional Court to protect the fundamental rights and freedoms guaranteed by the Constitution for sports stakeholders and to eliminate unconstitutional regulations in sports law.

This study evaluates the conditions for resorting to concrete norm control, as stated in Article 152 of the Constitution, within the scope of the mandatory arbitration proceedings of the TFF Arbitration Board. It also addresses the necessary changes to Turkish positive law.

Keywords
Concrete Norm Control, Mandatory Arbitration, TFF Arbitration Board, TFF, Constitution, Constitutional Court, ECHR

Extended Summary

Arbitration, an alternative dispute resolution method, is increasingly being used to resolve sports disputes and is also gaining popularity in Turkish law. According to Article 59 of the Constitution of the Republic of Turkey (the Constitution), the decisions of sports federations related to the administration and discipline of sporting activities can be challenged only through compulsory arbitration. The arbitral board's awards are final and shall not be appealed to any judicial authority. This means that disputes related to the decisions of sports federations concerning the management and discipline of sporting activities must be resolved through arbitration. The arbitral board possesses supreme authority in these cases, and its judgments are conclusive.

As per the provision of the Constitution and other related regulations, such as article 6 of the law, Nr. 5894 on Establishment and Duties of the Turkish Football Federation, the Turkish Football Federation Arbitration Board (TFF Arbitration Board) is the sole entity empowered to receive objections regarding decisions about the management and discipline of sporting activities by the Turkish Football Federation (TFF). Therefore, arbitration is compulsory for decisions about the management and discipline of the TFF's sporting activities. This means that the parties are forced to initiate proceedings before the TFF Arbitration Board instead of the national court, and the decisions made by the Board are conclusive and cannot be contested.

In disputes where the TFF Arbitration Board is the sole authorised body, any objections regarding the constitutionality of the laws applied must also be directed to the Board. Nonetheless, it is unclear whether concrete norm control measures can be implemented when any party or the Board finds a constitutional violation during arbitrations conducted by the TFF Arbitration Board. It is crucial to review the Board's jurisdiction to assess claims of unconstitutional laws because it is the only authorised body, and its decisions cannot be appealed.

The parties' only recourse is to seek protection of their fundamental rights through concrete norm control through the TFF Arbitration Board. This is because the Board's decisions regarding the management and discipline of sports activities are final, and individuals cannot start a case at the Turkish Constitutional Court through an individual application. Maintaining concrete norm control is crucial to safeguarding fundamental rights and freedoms guaranteed by the Constitution for sports stakeholders. Concrete norm control also helps eliminate any unconstitutional regulations in sports law. Therefore, during arbitrations managed by the TFF Arbitration Boards, the parties should have the right to raise objections. The Board should also have the authority to bring such objections before the Constitutional Court.

This study examines the decision of Ali Rıza and Others v. Turkey (Case of European Court of Human Rights app no. 30226/10 dated 28 January 2020) and its effects as a hypothetical case study. In its decision, the Court ruled that Mr. Riza's fair trial rights, as stated in Article 6 of the European Convention of Human Rights, were violated due to structural deficiencies in the TFF Arbitration Board. Since the same structural defects are still in Turkish law, any decisions of the TFF Arbitration Board would be tainted by the possibility of violating the parties' fair trial rights. Therefore, parties should have the right to challenge the constitutionality of laws and apply for concrete norm control during arbitration, which is managed by the TFF Arbitration Board. When initiating concrete norm control in cases that the TFF Arbitration Board manages, it is vital to evaluate the criteria for concrete norm control stated in the Constitution.

Considering this objective, this study first examines compulsory arbitration in Turkish sport law. This highlights a potential issue of unconstitutionality, as stated in the Ali Rıza and Others v. Turkey, which could be brought before the TFF Arbitration Board. Then, each condition for resorting to concrete norm control, as stated in Article 152 of the Constitution, is evaluated within the scope of the mandatory arbitration proceedings of the TFF Arbitration Board. This study examines European Court of Human Rights rulings, decisions made by Constitutional Courts, and constitutional laws from multiple countries for comparative law analysis. This section concludes by discussing the required modifications to be made in the positive law.

Giriş

Ekonomik ölçeği büyük bir endüstri haline gelen spor alanına ilişkin hukuki uyuşmazlıkların ivedilikle çözümlenmesi ihtiyacı ve konu hakkında telafisi mümkün olmayan zararların doğma ihtimali ile spor uyuşmazlıklarında tahkim yolu, kaçınılmaz olarak gelişmiş ve devletlerin hukuki düzenlemelerine konu olmuştur. Türk hukukunda da 2011 tarihli Anayasa değişikliği uyarınca spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği ve hakem kararlarının kesin olup, bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulmayacağına ilişkin anayasal düzenlenme yapılmıştır. Bu düzenleme sebebiyle ilgili uyuşmazlıklar hakkında tahkim kurulları zorunlu yargı mercii haline gelmiş ve tahkim kurulu kararlarına karşı, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru da dahil olmak üzere herhangi bir itiraz yapılamayacağı Anayasa Mahkemesi kararlarıyla da kabul edilmiştir.

Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı anayasal düzenleme gereği mahkeme yargılamasına gidilemeden tahkim yargılamalarına başvuru zorunluluğu ve bu kararlara karşı insan haklarına aykırılık halinde dahi itiraz edilememesi farklı hukuki mülahazaların ortaya çıkmasına sebep olabilecektir. Mevcut uyuşmazlıklar hakkında ne tahkim yargılamalarının ne de tahkim yargılamalarında dikkate alınacak kanun maddelerinin veya kuralların; mahkemeye erişim hakkına, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma hakkına, hukuki dinlenilme hakkına veya silahların eşitliği ilkesine gibi temel insan haklarına aykırılık teşkil ettiğine dair itirazda bulunulamayacaktır. Bu durumda spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına dair uyuşmazlıklarda tahkim kurullarının dikkate alacağı hükümlerin anayasaya yahut insan haklarına aykırılık teşkil etme ihtimali halinde, tarafların ilgili kanun veya kural hakkında somut norm deneti yoluna başvurma haklarının olmaması çok daha önemli problemlere sebebiyet verebilecektir.

Bir kanunun ya da Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin Anayasaya aykırılık teşkil etmesi halinde mahkemelerin, Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimine başvuru imkanı bulunmaktadır. Bu başvuru imkanının, zorunlu tahkim yargılaması yapan kurullarca ve özellikle kimi kararlarına itirazda dahi bulunulamayan spor tahkim kurullarınca kullanılıp kullanılamayacağı ise bir kesinlik taşımamaktadır. Bu sebeple; AİHM tarafından temel insan haklarına aykırılık teşkil ettiği hüküm altına alınan spor hukukuna ilişkin düzenlemeler ile zorunlu tahkim yargılaması yapan tahkim kurullarından biri olan TFF Tahkim Kurulu'nun ilgili düzenlemeler hakkında Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi başvurusunda bulunup bulunamayacağının değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle spor uyuşmazlıklarının zorunlu tahkim yargılamaları ile çözümlenmesine ilişkin ilgili anayasal düzenlemeden ve AİHM'in TFF Tahkim Kurulu hakkındaki verdiği bir karar ve etkilerinden bahsedilecektir. Ardından Anayasa'da yer alan somut norm denetimine ilişkin şartların her biri TFF Tahkim Kurulu ve TFF Tahkim Kurulu'nun Türkiye Futbol Federasyonu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararları hakkında yaptığı yargılamalar kapsamında değerlendirilerek, TFF Tahkim Kurulu'nun somut norm denetimine başvuru yetkisinin olup olmadığı ve konu hakkında pozitif hukukta yapılması gereken değişikliklere yer verilecektir.

Çalışmada zorunlu tahkim yargılaması yapan bir kurul olarak TFF Tahkim Kurulu'nun Türkiye Futbol Federasyonu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararları hakkında yaptığı yargılamalarda somut norm denetimi imkanı değerlendirilirken, genel olarak kararlarına itiraz edilemeyen zorunlu tahkim yargılamaları özelinde bir değerlendirme yapılacaktır. Kararları hakkında itiraz hakkı bulunan zorunlu tahkim yargılamalarında ve ihtiyari tahkim yargılamalarında tahkim kurullarının, uyuşmazlığa uygulanacak kuralların anayasaya aykırılıklarını değerlendirme veya somut norm denetimine başvuru imkanlarının bulunup bulunmadığı ayrı bir çalışmanın konusu olup, çalışma kapsamında özel olarak değerlendirilmeyecektir.

I. Hukuki Arka Plan ve Problem

A. Spor Hukukunda Zorunlu Tahkim Yargılamaları

Son yarım asırdır tarafların uyuşmazlıklarını devlet mahkemelerinde çözüme kavuşturmaktan ziyade hakemler aracılığıyla nihai olarak sonuçlandırmayı yeğledikleri görülmektedir[1]. Spor uyuşmazlıkları hakkında da spor hukukunun özel ihtiyaçlarını karşılayan bağımsız ve devletler üstü bir spor hukukunun (*lex sportivia*) gelişmesi ile spor uyuşmazlıklarının da klasik yargı mercilerindense alternatif yargı mercileri önünde çözümlenmesi tercih edilmeye başlanmıştır[2]. Spor uyuşmazlıklarının hızlı, konusunda uzman kişiler tarafından, tarafsız, gizli, yeknesak ve ekonomik olarak çözümlenebilmesi için tahkim yargılamaları spor hukukunun paydaşları tarafından sıklıkla tercih edilmeye başlanmıştır[3]. Dünya çapındaki genel eğilime de bakıldığında sporla ilgili uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesine

[1] Cemal Şanlı, Emre Esen and İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (11th edn, Beta 2024) 759; Ziya Akıncı, *Milletlerarası Tahkim* (5th edn, Vedat 2020) 10; Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk* (9th edn, Savaş Yayınevi 2023) 166.

[2] *Lex sportivia* hakkında bkz. Hatice Özdemir Kocasakal, *Sportif Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümü ve Spor Tahkim Mahkemesi* (Vedat 2013) 38; Nuray Ekşi, *Spor Tahkim Hukuku* (Beta 2015) 10.

[3] Özdemir Kocasakal (n 2) 143 vd.; Abdullah Uz, 'Sporla İlgili Uyuşmazlıkların Çözümünde Zorunlu Tahkim Yolu: Tahkim Kurulları ve Kararlarının Hukuki Niteliği Üzerine' (2011) 1 Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 241, 244.

ağırlık verildiği gözlenmektedir[4]. Hatta günümüzde spor uyuşmazlıklarına ilişkin tahkim yargılamalarının spor uyuşmazlıkları için esas çözüm mercii haline geldiği dahi söylenebilir[5].

Uyuşmazlıklarda popüler bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olan tahkim, taraflar arasında doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların mahkemeler yerine, özel olarak yetkilendirilen hakem veya hakem kurulunca kesin ve bağlayıcı olarak çözümlendiği yöntemdir[6]. Tarafların aralarındaki bir uyuşmazlığın tahkim yargılaması ile çözümlemesi için kural olarak irade beyanında bulunmuş olmaları gerekmektedir[7]. Taraflar irade serbestileri kapsamında yaptıkları tercihler ile tahkim yargılamalarını; tahkim yargılamasını yürütecek hakemler, tahkim yargılamasının esasına ve usulüne uygulanacak hukuk gibi birçok husus başta olmak üzere kendi menfaatleri kapsamında özel olarak şekillendirebilme yetkisine sahiptirler[8].

Tahkim, tarafların iradelerine tabi bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olmakla birlikte kimi istisnai durumlarda tarafların iradesine ihtiyaç duyulmadan hatta tarafların iradeleri hilafına uyuşmazlıkların tahkim yargılamasında çözümlenmesi gerekebilmektedir. Bu durum zorunlu (mecburi) tahkim olarak ifade edilmektedir[9]. Zorunlu tahkim yargılamaları istisnai olup, tarafların tahkim iradesi bizzat kanundan kaynaklanmaktadır[10]. Tahkimin kanuni düzenlemeler kapsamında zorunlu olarak belirlendiği haller sınırlı sayıdadır[11]. Bu hallerde ortaya çıkan uyuşmazlıklarda tarafların diğer yargı yollarına başvurma imkanları bulunmamakta sadece tahkim yargılamalarında uyuşmazlığın çözümlenmesi için talepte bulunabilmektedirler[12].

---

4 TFF'nin de üyesi olduğu UEFA ve FIFA tarafından benimsenen ilkeler çerçevesinde spor uyuşmazlıklarının zorunlu tahkim yöntemi ile çözümlenmesi, dünyadaki gelişim, gereksinim ve eğilimlere uygun düştüğü ifade edilmektedir. Erkan Küçükgüngör, 'Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Hukuki Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği' [2001] AÜHF Dergisi 137, 146.

5 Milletlerarası tahkimin, alternatif bir uyuşmazlık yönteminden öte milletlerarası alandaki uyuşmazlıkların çözümü için tek gerçekçi yöntem olduğu da doktrinde savunulmaktadır. Jan Paulsson, *The Idea of Arbitration* (Oxford University Press 2014) 176. Benzer bir yorum spor hukukuna ilişkin tahkim yargılamaları için de yapılabilecektir.

6 Hakan Pekcanıtez and Ali Yeşilırmak, 'Tahkim', *Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku*, vol III (15th edn, On İki Levha 2017) 2593; Akıncı (n 1) 5; Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 1) 759; Aysel Çelikel and B Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (16th edn, Beta 2020) 801; Doğan (n 1) 166; Sibel Özel and others, *Milletlerarası Özel Hukuk* (2nd edn, On İki Levha Yayıncılık 2023) 778; Özdemir Kocasakal (n 2) 142.

7 Akıncı (n 1) 8; Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 1) 759; Doğan (n 1) 166; Çelikel and Erdem (n 6) 802; Özel and others (n 6) 784.

8 Akıncı (n 1) 11; Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 1) 760.

9 Pekcanıtez and Yeşilırmak (n 6) 2613; Akıncı (n 1) 8; Özel and others (n 6) 784; Uz (n 3) 243.

10 Ekşi (n 2) 139; Özel and others (n 6) 784 dn.496.

11 Türk hukukunda farklı kanuni düzenlemeler kapsamında zorunlu tahkim yargılamaları öngörülmüştür. Bu düzenlemelere; 3533 sayılı Umumi Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediye veya Hususi İdarelere Aid Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yol ile Halli Hakkında Kanun, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanun, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu,3039 Çeltik Ekimi Kanunu, 1512 sayılı Noterlik Kanunu'nun 49. Maddesi, Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 13. maddesinde yer alan düzenlemeler örnek olarak verilebilecektir. Ekşi (n 2) 140–141; Pekcanıtez and Yeşilırmak (n 6) 2614–2615.

12 Akıncı (n 1) 8; Özen Ülgen, *İptal ve İtiraz Başvuruları Bakımından Anayasa Yargısında İlk İnceleme* (Beta 2013) 176.

Türk hukukunda zorunlu tahkime ilişkin en önemli kanuni düzenlemeler spor hukuku alanındadır. Nitekim spor hukukuna dair kimi uyuşmazlıkların çözümünde tahkimin zorunlu olmasına ilişkin hüküm, Anayasada yer almaktadır. Anayasa'nın 59. maddesi "(*s)porun geliştirilmesi ve tahkim*" başlığını taşımakta ve 17/3/2011 tarihli 6214 sayılı kanun ile eklenen fıkrası uyarınca "*(s)por federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir*" ve "*(t)ahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz*" ifadelerini içermektedir[13].

Spora ilişkin uyuşmazlıklar; sporun idari yapısından, yönetiminden, disiplininden, spora ilişkin sözleşmelerden veya haksız fiillerden kaynaklanabilmektedir[14]. Anayasada yer alan düzenleme üzerine yalnızca spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlara karşı zorunlu tahkim yargılamasına gidilmesi gerekecek ve bu kararlara karşı herhangi bir iptal veya tazminat davası açılamayacaktır[15]. Anayasal düzenlemenin gerekçesi incelendiğinde, spor uyuşmazlıklarının kendine has yapısı ve uyuşmazlıkların hızlı ve süratli bir şekilde çözümlenmesi ihtiyacı göz önünde bulundurulduğu ve uyuşmazlıklar hakkında verilen kararların yargı denetimine tabi olmadan çözümlenmesi amaçlandığı için ilgili uyuşmazlıklar hakkında zorunlu tahkim düzenlemesi getirildiği düzenlenmektedir[16]. Bu düzenleme sebebiyle taraflar ilgili uyuşmazlıklar hakkında mahkemelerde dava açmayacaklar ve bu uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararlarına itiraz edemeyeceklerdir.

---

[13] İlgili hükmün Anayasaya eklenme süreci enteresandır. Anayasa Mahkemesi, 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 6/IV hükmünde yer alan "*Tahkim Kurulu kendisine yapılan başvuruları kesin ve nihai olarak karara bağlar ve bu kararlar aleyhine yargı yoluna başvurulamaz"* düzenlemesini, hak arama özgürlüğüne yapılmış açık bir müdahale niteliğinde değerlendirip anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. AYMK 06.01.2011, 2010/61 E., 2011/7 K. Ardından iki ay sonra Anayasa'nın 59. maddesinde değişikliğe gidilerek, Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilen yasa hükmü anayasa normu haline getirilmiştir.

[14] Özdemir Kocasakal (n 2) 96; Ekşi (n 2) 165.

[15] Anayasa Komisyon Raporunda hangi uyuşmazlıkların zorunlu tahkime tabi olduğu: "*... (m)adde, spor federasyonlarının organ ve kurullarının, sporun yönetilmesi ve disiplinine ilişkin olarak ihtar, kınama, para cezası, küme düşürme, hak mahrumiyeti, ligden ihraç, tescil iptali, üyeliğin askıya alınması ve üyelikten ihraç gibi bunun yanı sıra sporun yönetilmesine yönelik statü, talimat ve benzeri hukuki düzenlemeleri, müsabakaların icrasına, tatiline, ertelenmesine gibi verdikleri tüm kararlarına karşı sadece zorunlu tahkim yoluna gidilebileceği, zorunlu Tahkim Kurullarının kararlarının kesin olduğu, bu kararlara karşı istinaf, temyiz, karar düzeltme gibi kanun yollarına başvurulamayacağı, bu kararların hukuka aykırı olduğu iddiasıyla tespit, iptal ve tazminat davası açılması mümkün olmadığı vurgulanarak yeniden yazılmıştır..."* denilerek örnek olarak sayılırken; yine Komisyon Raporunun devamında ve Kanun Gerekçesinde de vurgulandığı üzere *"..., kulüpler ile sporcu ya da teknik adamlar gibi diğer kişiler arasındaki alacak uyuşmazlıkların bu şekilde (zorunlu tahkim ile) çözüme kavuşturulmasına dair bir zorunluluk bulunmamaktadır*".

[16] Kanunun gerekçesinde: "*Sporun kendine özgü yapısı, hızlı ve süratli bir şekilde yönetimini, disiplin yargılamasını ve denetimini beraberinde getirmektedir. Bu sürat spor faaliyetlerinin icra edilmesi için olmazsa olmaz bir şarttır. Belirli bir zaman diliminde yapılması planlanan spor faaliyetlerine ilişkin ihtilafların çok kısa bir zaman sürecinde kesin ve nihai olarak karara bağlanmaması halinde, o faaliyetin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması mümkün değildir. Spor faaliyetlerinin kendine özgü ihtiyaçları, uzun zamana yayılan bir denetime müsaade etmemektedir. Bu ihtiyaçların çok kısa sürede çözüm gerektiren yapıları bu faaliyetlerle ilgili ihtilafların süratle ve kesin olarak sonuçlandırılmasını gerektirmektedir. Anayasada yapılan bu değişiklikle, sportif faaliyetlerin yönetilmesine ve disiplinine ilişkin ihtilafların süratle ve yargı denetimine tabi olmaksızın kesin olarak çözüme kavuşturulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede ilgili kurulların müsabakalarla, kulüplerle, sporcularla ve sporla ilgili diğer kişiler hakkında verdikleri müsabakadan men, küme düşürme, ligden ihraç, ihraç, seyircisiz oynama ve puan tenzili gibi kararlarına karşı süratli ve kesin bir denetim yolu öngörülmektedir…"* ifadeleri yer almaktadır.

Türk hukuku uyarınca spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlara itiraz edilebilecek iki tahkim kurulu bulunmaktadır. Bunlar futbol dışındaki uyuşmazlıkların çözümü için yetkili olan Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu (SGM Tahkim Kurulu) ve futbola ilişkin uyuşmazlıklarda yetkili olan Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'dur (TFF Tahkim Kurulu)[17]. Birbirlerine paralel olarak düzenlenen bu iki zorunlu tahkim kurulu, ilgili uyuşmazlıklar hakkında karar verecek tek yetkili merciidir ve bu kurumların kararlarına karşı herhangi bir iptal veya tazminat davası açılamaz[18].

TFF Tahkim Kurulu, 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun[19], Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü[20] ve Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Talimatı'na[21] tabidir. İlgili düzenlemeler uyarınca futbola ilişkin spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlar hakkında yalnızca TFF Tahkim Kurulu tarafından karar verileceği ve verilen kararların kesin olduğu düzenlenmiştir [22]. Bu sebeple, TFF Tahkim Kurulu ilgili uyuşmazlıklar hakkında zorunlu tahkim kurulu olarak tayin edildiği için bu uyuşmazlıklar hakkında mahkeme yargılamasına gidilemeyeceği ve Kurul'un kararlarına itiraz edilemeyeceği söylenebilir.

---

17 SGM Tahkim Kurulu, 3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3289.pdf> accessed 3 April 2023) Ek 9. Ve 9.A maddeleri ve 28.01.2012 tarih ve 28187 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu Yönetmeliğine (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120128-15.htm> accessed 3 April 2023) tabidir. Kanun ve yönetmelikte spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlar hakkında yalnızca SGM Tahkim Kurulu tarafından karar verilebileceği ve verilen kararların kesin olduğu düzenlenmiştir. Spor Genel Müdürlüğü Tahkim Kurulu Yönetmeliği 5 (2) hükmünde "*Spor federasyonlarının organ ve kurullarının, sporun disiplinine ilişkin olarak ihtar, kınama, para cezası, küme düşürme, hak mahrumiyeti, ligden ihraç, tescil iptali, üyeliğin askıya alınması ve üyelikten ihraç gibi kararları ve sporun yönetilmesine yönelik statü, talimat ve benzeri hukuki düzenlemeleri, müsabakaların icrası, tatili, ertelenmesi gibi verdikleri tüm kararlarına karşı sadece zorunlu tahkim yoluna gidilebilir. Kurulun kararları kesin olup, bu kararlara karşı istinaf, temyiz, karar düzeltme gibi yargı organları nezdinde kanun yollarına başvurulamaz. Bu kararların hukuka aykırı olduğu iddiasıyla tespit, iptal ve tazminat davası açılamaz*" denilerek Anayasa hükmü tekrarlanmıştır. Bu sebeple, ilgili düzenlemeler dolayısıyla, futbol dışında kalan ve spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlara karşı sadece SGM Tahkim Kurulu'na başvurulabilecek ve bu kararlara karşı itirazda bulunulamayacaktır.

18 Ekşi (n 2) 142; Uz (n 3) 243. Bu sebeple çalışma kapsamında TFF Tahkim Kurulu'nun Türkiye Futbol Federasyonu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararları hakkında yaptığı yargılamalar ve verdiği hakem kararlarına dair yapılan değerlendirmeler, aksi belirtilmedikçe, SGM Tahkim Kurulu'nun spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin verdiği kararlar hakkında yaptığı yargılamalar ve verdiği hakem kararları için de geçerlidir.

19 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5894.pdf> accessed 3 April 2023.

20 <https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TFF-KANUN-STATU/TFF-Statusu.pdf> accessed 3 April 2023.

21 <https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Tahkim-Kurulu-Talimati.pdf> accessed 3 April 2023.

22 Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun 6(6) uyarınca "*Tahkim Kurulunun; futbol faaliyetlerinin yönetimi ve disiplinine ilişkin kararları kesindir…*"; Türkiye Futbol Federasyonu Statüsü 62(1) hükmü uyarınca "*TFF, üyeleri, kulüpler, hakemler, futbolcular, teknik direktörler, antrenörler, futbolcu temsilcileri, müsabaka organizatörleri, sağlık personelleri ve diğer resmi görevliler, futbolun yönetimine ve disiplinine ilişkin uyuşmazlıklar hakkında hukuk kurullarının dışında başka hiçbir yargı merciine başvuramazlar*" ve 62(3) hükmü uyarınca "*Tahkim Kurulu kararları kesin ve nihaidir. İdari veya yargısal makamların onayına tabi olmadığı gibi, bu kararlara karşı idari veya yargısal makamlara başvurulamaz*"; Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Talimatı 14(1) hükmü uyarınca da "*Kurulun futbol faaliyetlerinin yönetimi ve disiplinine ilişkin kararları kesindir; idari veya yargısal mercilerin onayına tabi olmadığı gibi, bu kararlara karşı idari veya yargısal mercilere de başvurulamaz*".

B. AİHM Ali Rıza ve Diğerleri Kararı ve Etkileri

TFF Tahkim Kurulu tarafından spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin verilen kararlar hakkında Anayasa'nın 59. maddesi sebebiyle hiçbir yargı merciine başvurulamaz. Fakat önemle belirtmek gerekir ki zorunlu ve ihtiyari tahkim yargılamalarında temel insan haklarından feragat edilmemektedir[23]. Tahkim yargılamalarında AİHS m. 6 kapsamında; mahkemeye erişim hakkı, bağımsız ve tarafsız mahkeme önünde yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı, silahların eşitliği ilkesi, makul sürede yargılanma hakkı ve aleni yargılanma hakkı gibi haklara ilişkin uyuşmazlıkların ortaya çıkma ihtimali bulunmaktadır[24]. Hem ihtiyari hem de zorunlu tahkim yargılamalarının temel haklara saygılı, adil bir usulde, tarafsız ve bağımsız hakemlerce AİHS'in 6. maddesinde belirtilen güvencelere uygun şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Anayasa'nın 59/3 fıkrasında öngörülen zorunlu tahkim yargılamasında da taraflar AİHS m. 6'da belirtilen güvencelere sahiptir[25]. Bu duruma aksi bir yargılama yapılması halinde tarafların, AİHS kapsamında yer alan haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle AİHM'e dava açma hakkına sahip oldukları söylenebilir[26].

AİHM, 28 Ocak 2020 tarihli Ali Rıza ve diğerleri kararında TFF Tahkim Kurulu'nun tarafsız ve bağımsız bir kurum olmadığına dair kurumsal şüphelerin AİHS'in 6. maddesinde yer alan adil yargılanma aykırılık teşkil ettiğine hükmetmiştir[27]. İlgili karar uyarınca, özet olarak, TFF Tahkim Kurulu'nu belirleyen TFF Yönetim Kurulu'nun üyelerinin çoğunluğunun futbol kulüplerinin temsilcilerinden oluştuğu, Yönetim Kurulu'nun TFF Tahkim Kurulu üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu ve TFF Tahkim Kurulu üyelerinin tarafsızlık ve bağımsızlıklarını koruyan hükümlerin bulunmaması sebepleriyle başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir[28].

---

[23] H Burak Gemalmaz, 'Applicability of Human Rights Standards in Turkish Football Arbitration: The Contribution of the European Court of Human Rights' (2019) 19 The International Sports Law Journal 38, 49.

[24] Sebastien Besson, 'Arbitration and Human Rights' [2006] ASA Bulletin 395, 397.

[25] H Burak Gemalmaz, 'Spor Hukukunun İnsan Hakları Boyutu', *Sporda Hak İhlalleri ve Denetim, Çalıştay Raporu, Kamu Denetçiliği Kurumu Yayınları* (2018) 135; Lütfullah Yasin Akbulut, '1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Bağımsız ve Tarafsız Mahkemeye Erişim Hakkı Bağlamında Tahkim' (2020) 2 TAÜHFD 97, 120.

[26] AİHM 28 Ocak 2020 tarihli Ali Rıza ve Diğerleri kararında davalı tarafça futbol uyuşmazlıklarının kendine has nitelikleri sebebiyle Sözleşmenin 6. maddesinde öngörülen hukuki güvencelerin tahkim yargılamasında uygulanamayacağı ileri sürülmüştür (p.170). Fakat AİHM, tahkim Kurullarının da bu güvencelere tabi olduğunu vurgulayarak iddiayı reddetmiştir. Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.180.

[27] Kararın Türkçe çevirisi için bkz. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22TUR%22],%22appno%22:[%2230226/10%22,%225506/16%22],%22documentcollectionid2%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-204729%22]}> accessed 3 April 2023.

[28] Kararın ayrıntılı incelemesi için bkz. H Burak Gemalmaz, 'TFF Tahkim Kurulunun Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı Meselesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Ali Rıza ve Diğerleri v. Türkiye Kararı' <https://blog.lexpera.com.tr/tff-tahkim-kurulunun-bagimsizligi-ve-tarafsizligi-meselesi/#fn2,> accessed 3 April 2023. Federasyonlarda yer alan yargı kurulların zaten nitelikleri gereği tarafsız ve bağımsız olamayacakları doktrinde ileri sürülmektedir. Kurulların federasyon adına, federasyon organı gibi hareket ettikleri ve bu kurullarda görev alan kişilerin federasyon tarafından atanması sebebiyle kurulların tarafsız ve bağımsız olamayacakları savunulmaktadır. Kurulların ilk başta hiyerarşik olarak tarafsız ve bağımsız olmayacakları vurgulanmaktadır. Federasyon statülerinde yargı kurullarında çalışacak kişilerin tarafsız ve bağımsız yargılama yapacaklarına dair hükümlere yer verilmesinin de kurulların tarafsız ve bağımsızlığını sağlamayacağı iddia edilmektedir. Özdemir Kocasakal (n 2) 101.

AİHM, karar kapsamında bir kurulun tarafsızlık ve bağımsızlığının değerlendirilebilmesi için üyelerinin atanma usulünün, üyelerinin görev sürelerinin, üyelerin dış baskılara karşı güvenliklerinin sağlanıp sağlanmadığının veya Kurul'un bağımsız bir duruş sergileyip sergilemediğinin incelenmesi gerektiğini vurgulamıştır[29]. AİHM, ardından TFF Tahkim Kurulu'nun tarafsız ve bağımsız bir kurum olup olmadığını incelemiştir. Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ve TFF Statüsü'nün, Tahkim Kurulu üyelerinin atanmaları, görev süreleri ve yetkilerini tanımladığı; bu düzenlemelerde yürütülecek inceleme ve işlemlerin spesifik yönlerini düzenleyen talimatları belirleme hususunda Yönetim Kurulu'nun yetkili kılındığı karar kapsamında tespit edilmiştir. AİHM, Tahkim Kurulu üyelerinin Yönetim Kurulu'nca atanıyor olmasının kurulun tarafsızlık ve bağımsızlığına doğrudan bir aykırılık teşkil etmediğini belirtmekle birlikte üyelerin atandıktan sonra hiçbir baskı altında olmadan, talimat almadan, görevlerini bağımsız bir şekilde icra etmelerinin gerekli olduğunu vurgulamıştır[30].

AİHM, TFF Tahkim Kurulu hakkında yaptığı değerlendirmede Tahkim Kurulu'nun tarafsızlığı ve bağımsızlığı hakkında meşru şüphelerin ortaya çıkmasına sebep olacak kurumsal sorunlar tespit etmiştir. Mahkeme, ilk olarak TFF Genel Kurul ve Yönetim Kurulu üyelerinin çoğunluğunu futbol kulüplerinin temsilcilerinden oluştuğunu tespit etmiştir[31]. Bu durumun Tahkim Kurulu üyelerinin belirlenmesine ilişkin usulde futbol kulüplerinin sporculara karşı güçlü konumda olduğunu gösterdiğine karar vermiştir. Mahkeme ayrıca Tahkim Kurulu üyelerinin görevlerinin ifası ile ilgili olarak haklarında bir dava açılmasından muaf tutulmadıklarını ve göreve başlamadan önce herhangi bir yemin etmediklerini veya benzeri resmi bir beyanda bulunmadıklarını vurgulamıştır[32]. Ayrıca yargılama sürecinde hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıkları hakkında bir şüphe ortaya çıktığında hakemlere ilişkin itirazların nasıl yapılacağının açık olmadığına değinilmiştir[33]. Bu hususların hem hakemlerin baskı altında olmadan çalışabilmelerine yönelik hukuki güvencelerin sağlanmadığına hem de hakemlerin şekli olarak tarafsız ve bağımsız olarak görünmediklerine işaret etmiştir. Mahkeme, Tahkim Kurulu üyelerinin görev sürelerinin Yönetim Kurulu üyelerinin görev süreleri ile sınırlı olmasının da Kurul'un tarafsızlığı ve bağımsızlığıyla ilgili kuşku uyandırdığına hükmetmiştir[34]. Bu sebeplerle Mahkeme ilgili düzenlemelerin, doğrudan Yönetim Kurulu ve Tahkim Kurulu arasında kurumsal, yapısal veya hiyerarşik bir ilişkiyi göstermese de Yönetim Kurulu'nun Tahkim Kurulu üzerinde sahip olduğu etkiye işaret ettiğine hükmetmiştir[35]. Mahkeme Tahkim Kurulu'nun

[29] Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.196-200.

[30] Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.209.

[31] Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.210-211.

[32] Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.212.

[33] Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.215.

[34] Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.213.

[35] Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.216.

oluşturulmasında yer alan yapısal eksiklikler sebebiyle Kurul üyelerini dış baskılardan koruyacak yeterli güvencelerin yokluğundan ve Tahkim Kurulu üyelerinin tarafsız ve bağımsız yargılama yapabileceklerinin kuşkulu hale geldiğinden bahisle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir[36].

AİHM kararı üzerine TFF Tahkim Kurulu'nun yapısına yönelik değişiklik yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Doktrin ve uygulamada, AİHM kararında belirtilen hususlar doğrultusunda; Tahkim Kurulu'nun Yönetim Kurulu'nun etkisinden kurtulması, Tahkim Kurulu üyelerinin Yönetim Kurulu'nca seçilmemesi, üyelerin belirlenmesinde futbol kulüplerinin etkisinin azaltılması, Tahkim Kurulu üyelerinin görev sürelerinin Yönetim Kurulu üyelerinin görev süresinden ayrı tutulması ve Tahkim Kurulu üyeleri hakkında taraflara itiraz hakkı sağlanması gerektiği ileri sürülmüştür[37].

AİHM kararı ve doktrinde yapılan eleştiriler sonucunda 11.08.2021 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 28.07.2021 tarihli TFF Genel Kurul kararı ile TFF Statüsü'nde Tahkim Kurulu'nun oluşturulmasına ilişkin hükümlerde değişikliğe gidilmiştir[38]. Bu değişiklikler uyarınca; futbol paydaşlarından oluşturulan bir aday komisyonu kurulmasına ve bu kurula yapılan başvurular içinden Tahkim Kurulu için belirlenen adayların Genel Kurul tarafından seçilmesine, üyelerin görevleri kapsamında verilen kararlardan dolayı ağır kusur halleri haricinde sorumlu tutulamayacaklarına, başkan ve üyelerin göreve başlamadan önce yazılı olarak ilgili talimatlarda yer alan "Görevi kabul, Bağımsızlık, Tarafsızlık ve Göreve Uygunluk Beyanını" imzalayarak sunmalarına ve Kurul'un ilk toplantısının öncesinde ilgili talimatta belirtilen yemin metnini okumalarına ve Kurul'un görev süresinin dört yıl olacağına karar verilmiştir. Bu değişiklikler, Ali Rıza ve diğerleri kararında bahsedilen adil yargılamaya ilişkin bütün usuli ihlalleri karşılamasa da Türk spor hukuku ve spor paydaşlarının adil yargılanma hakları için olumlu düzenlemelerdi.

AİHM kararı üzerine TFF Statüsü'nde yapılan değişiklikler uygulanma imkanı bulamadan 22/4/2022 tarihli 7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu yürürlüğe girmiş ve Statü ile yapılan değişikliklerden dönüş yapılmıştır[39]. Kanun, 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 6. maddesini değiştirmiş ve 6(2) hükmü uyarınca Tahkim Kurulu'nun, Yönetim Kurulu tarafından seçileceği ve başkan ve üyelerinin görevlerini tarafsızlık ve bağımsızlıklarına ilişkin yazılı beyanda bulunarak ve Yönetim Kurulu üyelerinin huzurunda yemin ederek işe başlayacaklarını düzenlemiştir. Yine Kanun'un 6(3)

[36] Ali Rıza and Others v. Turkey Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.222-223.

[37] Gemalmaz, 'TFF Tahkim Kurulunun Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı Meselesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Ali Rıza ve Diğerleri v. Türkiye Kararı' (n 28).

[38] İlgili ilan için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2021/08/20210811-4-5.pdf> accessed 3 April 2023.

[39] RG. 26.04.2022-31821

hükmü ile Tahkim Kurulu'nun görev süresi, Yönetim Kurulu'nun görev süresinden bağımsız olarak göreve başladıkları tarihten itibaren dört yıl olarak düzenlenmiştir. Bu yeni hükümlere paralel düzenlemeler, 05.07.2022 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 16.06.2022 tarihli Genel Kurul kararı ile TFF Statüsü'nde de yer almıştır.

7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu kapsamında TFF Tahkim Kurulu hakkında yapılan değişikliklerin amacını anlamak mümkün değildir. TFF Statüsü'nde AİHM Ali Rıza ve diğerleri kararı doğrultusunda yapılan olumlu değişikliklerden neden dönüldüğü de bir kesinlik taşımamaktadır. TFF Tahkim Kurulu üyelerinin TFF Yönetim Kurulu tarafından atanması, üyelerin kendilerini atayan kurum önünde tarafsız ve bağımsız yargılama yapacaklarına dair yemin etmesi veya üyeler için belirlenen sürenin Yönetim Kurulu üyelerinin süreleri ile aynı oluşu, AİHM kararında vurgulanan ve Tahkim Kurulu ile Yönetim Kurulu arasında var olduğu ileri sürülen ilişkiyi hafifletmemiş, aksine kararda vurgulanan adil yargılanmaya ilişkin hususların aksine düzenlemeler getirmiştir. İlgili düzenlemelerde yer alan hükümler ile kurulacak ve yargılama yapacak Tahkim Kurulu'nun yürüttüğü yargılamaların tarafların adil yargılama hakkına aykırılık teşkil edeceği öngörülebilecektir. Bu durumda da TFF Tahkim Kurulu tarafından yapılan bir yargılamada tarafların, AİHM tarafından adil yargılanma hakkına ilişkin verdiği kararlara aykırı olarak düzenlenmiş hükümlere karşı bir itiraz hakların ortaya çıktığı söylenebilir. Taraflar bu itiraz hakları kapsamında somut norm denetimi yapılarak ilgili düzenlemelerin anayasaya aykırılığının tespit edilmesini talep edebileceklerdir. Fakat anayasal düzenleme sebebiyle spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği ve bu kararların kesin olmaları sebepleriyle tarafların ilgili kanuni düzenlemelerin anayasaya aykırılığına ilişkin itirazlarını ileri sürebilecekleri tek mercii TFF Tahkim Kurulu olacaktır. O halde cevaplanması gereken soru, tarafların bir kanun hükmünün anayasaya aykırı olduğu iddiasının zorunlu tahkim yargılaması yapan TFF Tahkim Kurulu'nca nasıl değerlendirileceği ve bu iddia Anayasa Mahkemesi'ne yöneltilirse mahkemenin nasıl bir cevap vermesi gerektiğidir.

C. Somut Norm Denetimi Yolu ve TFF Tahkim Kurulu'nun Yetkisine İlişkin Problem

1. Somut Norm Denetimi Yolu ve Önemi

Bir düzenlemenin anayasaya aykırı olduğu durumda mahkeme ve diğer yargı organları bu düzenlemeyi uygulamaya zorunlu tutulmamalıdır. Hukuk devleti ve anayasanın üstünlüğü ilkesi insan haklarını ihlal eden anayasaya aykırı düzenlemelerin iptal edilmesini gerektirmektedir[40]. Anayasa yargısının temel hak ve özgürlüklerin en

[40] Bülent Tanör and Necmi Yüzbaşıoğlu, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku* (19th edn, Beta 2019) 477.

önemli koruyucusu ve güvencesi olma[41] ve insan haklarını etkili kılma işlevi de bunu gerektirir[42]. Nitekim anayasal düzenin korunması ve devamlılığının sağlanması da anayasa yargısının işlevlerindendir[43].

Kanunların yargısal denetimine ilişkin ilk düzenlemeye 1961 Anayasası'nda yer verilmiş olup, bu denetimin merkezî bir yargı organı eliyle yapılması yöntemi benimsenmiş[44] ve kanunların anayasaya uygunluğuna karar verme yetkisi münhasıran Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir[45]. Anayasaya aykırılığın ortadan kaldırılmasını sağlayan bu anayasal denetim yolu, anayasanın üstünlüğü ilkesinin egemen kılınması[46] ve adil yargılanma hakkının bir gereği[47] olmanın yanı sıra bireyler açısından hukuki güvenliğin sağlanmasına da hizmet etmektedir. Anayasa Mahkemesi bu değerlendirme ile aynı zamanda yasama organının sınırlarını aşmaması amacıyla denetim de yapmaktadır[48]. Böylelikle kanun koyucunun hukuk yaratma işlevini anayasal sınırlar dahilinde kullanıp kullanmadığı da tespit edilmektedir[49]. Hukuk devleti ilkesi de kanunların hukuka uygun olmasını ve yargı denetimine tabi olmasını gerektirir[50]. Ulusal egemenlik fikrinde kanuna tanınan üstünlük anlayışı ve kanunların yasamanın tekelinde kalması ile doğabilecek muhtemel sakıncalar kanunların bağımsız ve yüksek mahkeme statüsündeki Anayasa Mahkemesi denetimi ile dengelenmiş olmaktadır[51].

---

41 Yusuf Şevki Hakyemez, 'Anayasa Mahkemesi'nin Norm Denetimi Kararlarında Hak ve Özgürlüklerin Kapsamını Genişleten Yorumu' (2022) 39 Anayasa Yargısı Dergisi 233, 256; Şeref İba and Abbas Kılıç, *Anayasa Yargısı Dersleri* (4th edn, Turhan Kitapevi 2021) 48.

42 Meltem Caniklioğlu, *Anayasal Devlette Hukuk ve Hukûki Meşruiyet Alanları* (Yetkin Yayınları 2010) 260.

43 Hikmet Tülen, 'Türk Anayasa Yargısı Sisteminin Başlıca Özellikleri ve Sistemde Reform Arayışları', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006) 151.

44 Kanunların anayasaya uygunluğunun denetimi, ya olağan mahkemelerce değerlendirildikleri davada uygulanmayarak ya da bu denetim için kurulmuş merkezi bir yargı organınca özel olarak değerlendirilerek yapılabilir. Erdal Onar, 'Türkiye'de Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi Alanında Öncüler', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006) 7.

45 Tülen (n 43) 153; Ali Karagülmez, 'İptal Davaları ve İtiraz Başvurularında İlk İnceleme Aşaması', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006) 205.

46 AYMK. 08.12.1983, 1981/10 E., 1983/16 K.

47 Ömer Anayurt, *Anayasa Hukuku Genel Kısım* (2nd edn, Seçkin Yayınevi 2019) 701.

48 Levent Gönenç, *Siyasi İktidarın Denetlenmesi-Dengelenmesi ve Yargı* (2nd edn, Adalet Yayınevi 2015) 79 vd.

49 Ülkü Azrak, 'Türk Anayasa Mahkemesi, Anayasa Düzenindeki Yeri, Teşkilatı, Fonksiyonları' (1963) 28 İÜHFM 649, 651.

50 Tülen (n 43) 151.

51 Mehmedcan Köksal, 'Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Hukuki Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği' (1962) 28 İÜHFM 633, 637.

Anayasa yargısının en önemli işlevlerinden biri temel hak ve özgürlüklere etkin koruma sağlamasıdır[52]. Hukuk devleti ilkesi, anayasanın üstünlüğü ilkesi, temel hak ve özgürlükler anayasa yargısında başlıca; bireysel başvuru yolu, soyut ve somut norm denetimi[53] yollarıyla korunmaktadır. Kanunların anayasaya uygunluğun denetimi ise başlıca soyut ve somut norm denetimi yolu ile mümkün olur[54].

Anayasa'nın 148. maddesinde 2010 yılında yapılan değişiklik ile temel hak ve özgürlüklerden AİHS kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlali iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolu imkanı getirilmiştir. Bu yol esas olarak bir düzenlemenin anayasaya aykırılığının tespit edilmesinden öte tarafların uğradıkları hak ihlallerinin giderilmesine yönelik bir hak arama yoludur. Bu sebeple de bir düzenlemenin anayasaya aykırılığın tespiti için ise soyut veya somut norm denetimi yollarının kullanılması elzemdir.

Soyut norm denetimi yolu, bir yargı merci önünde herhangi bir uyuşmazlık çıkmadan önce yapılan anayasaya uygunluk denetimidir[55]. Anayasa'nın 150. maddesi çerçevesinde soyut norm denetimi ile kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin, TBMM İçtüzüğünün aleyhine doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı Cumhurbaşkanı'na, TBMM'de en fazla üyeye sahip iki siyasi parti grubuna ve üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere aittir. Hüküm doğrultusunda iptal davası açabilecek organlar sınırlandırılmıştır[56]. Anayasa'nın 151. maddesi uyarınca soyut norm denetimi yoluna başvurabilme hakkı, iptali istenen kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya içtüzüğün Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak altmış gün sonra düşmektedir. Bireylerin başvurusuna kapalı olan bu iptal yolu, güdülen politikalar ve siyasal dengenin sağlanması gibi sebeplerle her zaman işlevsel şekilde kullanılmayabilir. Çünkü soyut norm denetimi daha çok siyasi otoritelerin etkisi ile başlatılmaktadır[57]. Öte yandan soyut norm denetimi uygulamadan bağımsız şekilde yapıldığından anayasaya aykırılık çoğu kez fark edilmeyebilir ya da bir hükmün anayasaya uygun olduğuna ilişkin düşünce zaman

52 Taylan Barın, *Anayasa Yargısının Demokratik Meşruiyeti* (On İki Levha Yayıncılık 2016) 113.

53 Kanunların anayasal denetiminin tarihsel gelişimi hakkında bkz: ibid 128–173.

54 Rona Aybay, 'Anayasanın 151. Maddesine Göre Taraflarca İleri Sürülen Anayasaya Aykırılık İddialarının "Ciddi"Liği Sorunu' (1967) XXXIII İÜHFM 155, 155; Fazıl Sağlam, *Anayasa Hukuku Ders Notları* (Yakın doğu Üniversitesi Yayınları 2013) 9 vd.; Tanör and Yüzbaşıoğlu (n 40) 523 vd.; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri* (27th edn, Ekin Yayınevi 2023) 442; Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları* (20th edn, Yetkin Yayınları 2020) 395; Hasan Tunç, *Karşılaştırmalı Anayasa Yargısı (Denetimin Kapsamı ve Organları)* (Yetkin Yayınları 1997) 85; İbrahim Kaboğlu, *Anayasa Hukuku Dersleri* (15th edn, Legal Yayınevi 2020) 348 vd.; İba and Kılıç (n 41) 81.

55 Anayasaya uygunluk sorununa konu olan normun, açık ve belirli bir duruma uygulanması değil de kendisi söz konusu olduğunda "soyut" denetim söz konusu olur. Kaboğlu (n 54) 349; Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku* (16th edn, Beta 2013) 244; İba and Kılıç (n 41) 82.

56 6216 sayılı Kanun m. 38/4 ile ise iptal davasının TBMM'de en fazla üyeye sahip iki siyasi parti genel kurullarının, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alacakları karar üzerine açılacağı düzenlenmiştir. Lakin bu düzenleme, anayasada şart koşulmamış bir gerekçe yaratması ve meclis gruplarının dava açma hakkını sınırlandırılması dolayısıyla anayasaya aykırı bulunmaktadır. Özbudun (n 54) 396.

57 Kaboğlu (n 54) 349.

içinde değişebilir[58]. Normun genelliği içinde göze çarpmayan anayasal sorun kuralın uygulanacağı somut olay olmadan kendini göstermeyebilir[59]. Bu sebeple anayasaya aykırılık itiraz hakkının kişi ve süre bakımından bir kısıtlamaya tabi tutulmadığı, somut uyuşmazlıklarda ilgili hükme maruz kalan kişilerin itiraz edebildiği bir yolun olması gerekmektedir. Bu yol da somut norm denetimidir[60].

Somut norm denetimi 1982 Anayasası'nın 152. maddesi ile düzenlenmiş ve ilgili hükümde somut norm denetimine başvuru şartları tahdidi surette sayılmıştır[61]. İlgili hüküm uyarınca bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa Anayasa Mahkemesi'ne itiraz başvurusunda bulunabilir.

Somut norm denetiminde anayasaya aykırılık sorununu mahkemenin bir davada uyguladığı kanun ortaya çıkarır[62]. Bu denetim belirli bir somut olay yahut dava dolayısıyla gerçekleştiğinden somut norm denetimi olarak nitelendirilmektedir[63]. Somut norm denetimi, anayasaya aykırılığın soyut norm denetimi haricinde yeniden dile getirilmesine olanak tanıdığından tamamlayıcı bir işleve sahiptir[64]. Belirli bir kişi/topluluk ve sınırlı bir sürede kullanılma imkanı olmayan somut norm denetimi yolu, bu sebeplerle soyut norm denetimine kıyasla daha kapsamlıdır[65] ve yargısal yönü daha belirgin bir anayasallık denetimidir[66].

---

58 Sağlam (n 54) 13–14; Anayurt (n 47) 701.

59 Sağlam (n 54) 14; İba and Kılıç (n 41) 95.

60 Somut norm denetimi yoluna ilişkin olarak doktrinde itiraz ve def'i kavramları da kullanılmaktadır. Gözler (n 54) 444; Teziç (n 55) 244; Özbudun (n 54) 398; Kaboğlu (n 54) 351; Sağlam (n 54) 13; Tülen (n 43) 159; Yılmaz Aliefendioğlu, *Anayasa Yargısı* (Yetkin Yayınları 1997) 154; Tunç (n 54) 85; İba and Kılıç (n 41) 97; Köksal (n 51) 637; Abdurrahman Eren, *Anayasa Hukuku Dersleri* (Seçkin Yayınevi 2021) 1108; Ülgen (n 12) 141. Somut norm denetiminde sadece tarafların anayasaya aykırılık itirazı ile harekete geçilmemekte, davaya bakan mahkemede resen anayasaya aykırılık kanısına vararak denetime gidebildiğinden def'i yerine itiraz ifadesinin daha doğru olduğu belirtilmektedir. Tanör and Yüzbaşıoğlu (n 40) 526; Köksal (n 51) 646. Anayasa'nın 152. maddesinde "itiraz yolu" ifadesi geçmemesine rağmen, Anayasa'nın 149. maddesinin ikinci fıkrasında itiraz davasından bahsedilmiş ve 6216 Sayılı Kanun'un İkinci Bölümünde bu dava itiraz yolu olarak ifade edilmiştir. Çalışmamızda ise itiraz ve def'i kavramlarını da içerdiğinden "somut norm denetimi" ifadesini kullanmayı tercih etmekteyiz.

61 Yürürlükteki normun hukuk siteminden çıkarılmasını sağlayan (a posteriori) somut norm denetimi uygulamasının Avrupa modelini bugün Almanya, Avusturya, İtalya ve İspanya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde görmekteyiz. Anayurt (n 47) 703; Kaboğlu (n 54) 351–352; Levent Gönenç, 'Yasaların Anayasaya Uygunluğunun Denetimi ve Anayasa Yargısı' [2010] TEPAV Anayasa Çalışma Metinleri 1, 9. 1787 tarihli Federal Amerikan Anayasası'nda kanunların anayasaya aykırı olacağı belirtilse de Anayasa'da anayasaya uygunluk denetimi mekanizması öngörülmemişti. Somut norm denetimi Amerika Birleşik Devletleri Yüksek Federal Mahkemesi'nin 1803 tarihli Marbury-Madison davası sırasında verdiği kararla uygulama alanı bulmuştur. Yüksek Mahkeme anayasaya aykırı bulduğu bir kanunu davada uygulamaktan kaçınması ile denetimi gerçekleştirmiştir. Onar (n 44) 3; Aliefendioğlu (n 60) 154; Anayurt (n 47) 678. Bu kararda anayasanın üstünlüğü vurgulanarak bu karardan sonra ABD'de tüm yargıçların uyguladıkları yasaların anayasaya aykırılığını inceleme yetkisine sahip oldukları kabul edilmiştir. Gönenç 7. Federal Yüksek Mahkeme'nin Baş Yargıcı Marshall tarafından kaleme alınan karardan alıntılar için bkz. Bertil Emrah Oder and Korkut Kanadoğlu, *Uygulamalı Anayasa Hukuku* (2nd edn, Beta 2013) 332; İba and Kılıç (n 41) 76 vd.

62 Kaboğlu (n 54) 351.

63 Tunç (n 54) 85.

64 Anayurt (n 47) 701.

65 Somut norm denetimine karar kesinleşinceye kadar davanın her aşamasında başvurmak mümkün olduğundan zaman acısından tek sınır, kararın kesinleşme anıdır. Çağlar Bilgin, 'Türk Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi Yolu' [1988] TBB Dergisi 350, 356 vd.

66 Tunç (n 54) 86.

Anayasa'ya uygun bir norm da uygulanmasıyla temel hak ve özgürlüklerin ihlaline sebebiyet verebilir. Bu durumda bireysel başvuru yoluna gidilebilir. Fakat somut norm denetimi yolu, bireylerin taraf oldukları davalara tatbik edilecek normun Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasında bulunabilmeleri ve konuyu Anayasa Mahkemesi önüne taşıyabilmeleri hususunda önemli bir hukukî güvence olup, anayasaya aykırı normlar dolayısıyla gerçekleşen ihlallerin önüne geçilmesini sağlayabilir[67]. Bu sebeple de somut norm denetimi yoluna başvurabilecek kurumlar açısından dar yorumda bulunulmaması mühimdir.

Anayasa'nın 152/4 fıkrasında Anayasa Mahkemesi'nin işin esasına girerek verdiği red kararlarının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamayacağı düzenlenmiştir. Kanunların istikrarı göz önünde bulundurularak getirilen bu hükümle hukuk sisteminin bütünlüğü ve uyumu göz ardı edilmiştir[68]. Ayrıca bir hak arama yolu olarak somut norm denetimini engelleyen bu hüküm, hakları koruma fonksiyonu bağlamında Anayasa Mahkemesi'nin norm denetimi güvencesini de sınırlamaktadır[69].

2. TFF Tahkim Kurulu'na Somut Norm Denetimi Yoluna Başvuru Yetkisi Tanıma Gerekliliği

TFF Tahkim Kurulu'nun Türkiye Futbol Federasyonu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarının yargı denetimi dışına çıkarılması hukuk devleti ilkesine aykırı bir duruma sebep olmaktadır. Zira Anayasa'nın 59. maddesinin üçüncü fıkrası hak arama özgürlüğüne ters düştüğünden ve hukuk devleti ilkesiyle çelişki yarattığından bahisle doktrinde eleştirilmektedir[70]. Kurul kararlarına karşı yargı yollarının kapatılmasının savunma hakkının da tam olarak gerçekleştirilmemesi sonucunu doğurduğu belirtilmektedir[71]. Yine ilgili düzenlemenin AİHS'in 6. maddesi kapsamında adil yargılanma hakkına ve 13. maddesi kapsamında etkin yargılama hakkına aykırılık teşkil ettiği doktrinde haklı olarak ileri sürülmektedir[72].

Anayasal düzenleme ile getirilen yargı denetimi bağışıklığı[73] doğrultusunda TFF Tahkim Kurulu'nun Türkiye Futbol Federasyonu'nun yönetim ve disiplinine

---

67 Mustafa Serdar Özbek, 'Tatbikattan Hareketle Somut Norm Denetiminin Etkinliği Üzerine Bir Etüd' (2015) I Haşim Kılıç'a Armağan 1696.

68 Abdullah Sezer, *Anayasa Yargısında Güvence-İstikrar İkilemi: On Yıllık Norm Denetimi Yasağı* (On İki Levha Yayıncılık 2022) 4.

69 ibid.

70 Ülgen (n 12) 180; Ejder Yılmaz, 'Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Kararlarına Karşı Hiçbir Yargı Merciine Başvurulamamasının Yanlışlığı', *Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu "Av. Atila Elmas" Armağanı* (2012) 838 vd.; Hilmi Arslan, 'TFF Tahkim Kurulu Kararlarının Kesin Olduğu Yönündeki Anayasa Hükmüne Karşı Bir Eleştiri' (2014) 88 İstanbul Barosu Dergisi 356, 356 vd.

71 Yılmaz (n 70) 838.

72 Ekşi (n 2) 125.

73 Celal Işıklar, 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası Yasama Kısıntıları' (2019) 9 Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi 71, 106.

ilişkin kararlarına ilişkin hükümlerine karşı bireysel başvuru yolu da kapatılmıştır[74]. Bireysel başvuruda bulunma hakkının Anayasa'da belirtilen temel ögesi kamu gücü nedeniyle hak ihlaline uğramak olmasına rağmen[75] bireysel başvuru hakkının konu yönünden kapsamının daraltılması, Anayasaya aykırı olduğundan bahisle[76] ve AİHS çerçevesinde hak ihlalleri doğurabileceği sebepleriyle doktrinde eleştirilmektedir[77]. Anayasaya Mahkemesi'ne bireysel başvurunun kısıtlandığı bu durumda konu kapsamındaki kanunlara ilişkin olarak soyut norm denetimine, başvurucular veya süre sebebiyle sınırlı bir yol olarak öngörüldüğünden gidilememiş olabilir. Ya da TFF Tahkim Kurulu'nca uygulanan bir kanunun kabulü anında anayasaya uygun olduğu düşünülmüş fakat kanunun uygulanması sırasında anayasal bir norma aykırı olduğu anlaşılmış olabilir[78]. Bu durumda işletilebilecek tek anayasal denetim yolu, somut norm denetimidir. Fakat TFF Tahkim Kurulu'nun Türkiye Futbol Federasyonu'nun yönetim ve disiplinine ilişkin kararlarına dair görmekte olduğu bir davada uygulayacağı kanunu anayasaya aykırı bulması ya da bu anayasaya aykırılığın taraflarca ileri sürülmesi halinde kurulun nasıl bir yol izleyeceği veya izlemesi gerektiğine ilişkin sorunun yanıtı ne mevzuatta ne de doktrinde bulunmamaktadır.

Burada özellikle vurgulamak gerekir ki TFF Tahkim Kurulu'nun yargılama yaptığı her uyuşmazlıkta tarafların somut norm denetimine başvuru haklarının ellerinden alındığından bahsedilemeyecektir. TFF Tahkim Kurulu önündeki uyuşmazlık spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin değil ise Kurul'un verdiği kararlar hakkında HMK hükümleri kapsamında mahkemelerde iptal davası açılabilecektir[79].

---

74 Aynı yönde bkz. Öztürk Yazıcı Başvurusu, B. No:2014/4549, 22.02.2017; Abdurrahman Akyüz Başvurusu, B. No:2012/620, 12.02.2013; Naz Aydemir Başvurusu, B. No:2013/850, 19.12.2013; Ertan Hatipoğlu Başvurusu, B. No:2015/1993, 18.04.2018; Ziya Özel Başvurusu, B. No:2015/1996, 10.05.2018.

75 Temel hak ve özgürlüklerinin kamu gücü tarafından ihlali iddiasıyla spor yönetici ve sporcuların Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru yolunun kapatılması, anayasal haklarının güvencesiz kalmasına sebep olduğundan hukuk devleti ile anayasanın üstünlüğü ilkesi açısından meşru görülmemektedir. Ozan Ergül, 'Sporda Zorunlu Tahkim-Bireysel Başvuru İlişkisi: "Yargı Denetimi Dışında Bırakılan İşlemleri" Dar Yorumlamak Mümkün Değil Mi?' (2015) 31 Anayasa Yargısı Dergisi 67, 71–72; Metin Baykan and Lokman Yeniay, 'Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Bağlamında Spor Tahkim Kurullarının Kararları' (2019) 84 İzmir Barosu Dergisi 137, 139 vd. Zira bireysel başvuru yolunun kapatılması ile spor yöneticilerinin ve sporcuların mahkemeye erişim hakkı ölçüsüzce sınırlanmıştır.

76 Fazıl Sağlam, 'Anayasa Şikayeti, Anlamı, Kapsamı ve Türkiye Uygulamasında Olası Sorunlar', *Demokratik Anayasa* (Metis Yayınları 2012) 446; Korkut Kanadoğlu, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru* (On İki Levha 2015) 68; Zafer Gören, *Türk Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru* (Yetkin Yayınları 2013) 26; Ergül (n 75) 69; Metin Baykan and Yeniay (n 75) 153; Fatih Gündoğdu, 'TFF Tahkim Kurulu Yargılamasının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi' Türkiye Barolar Birliği Dergisi 141, 155. Çünkü Anayasa'nın 148. maddesinde ifade edilen kamu gücü kavramı yasama, yürütme ve yargı organlarını da kapsamakta ve herhangi bir sınırlama koymadığı açıktır. Ece Göztepe, 'Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi' [2011] Türkiye Barolar Birliği Dergisi 13, 27; Sağlam 446.

77 Anayasa Mahkemesi'nin spor federasyonlarının yönetim ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı bireysel başvuruları konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulması doktrinde eleştirilmektedir. Gemalmaz, 'Applicability of Human Rights Standards in Turkish Football Arbitration: The Contribution of the European Court of Human Rights' (n 23) 45; Akbulut (n 25) 123; Metin Baykan and Yeniay (n 75) 138 vd.; Ergül (n 75) 70 vd.

78 Kaboğlu (n 54) 348.

79 Hakan Pekcanıtez, Oğuz Atalay and Muhammet Özekes, *Medeni Usul Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2020) 615; Pekcanıtez and Yeşilırmak (n 6) 2733; Akıncı (n 1) 49. Dünyada da, örneğin Polonya hukukunda, iptal veya tenfiz davaları ile mahkemeler vasıtasıyla somut norm denetimine başvurulabileceği ileri sürülmektedir. Andrzej Olas, 'May International Arbitral Tribunals Declare Laws Unconstitutional? An International and a Polish Perspective on the Issue of Dealing with Unlawful Laws' (2017) 34 Journal of International Arbitration 169, 201.

Bu iptal davasında kararın HMK 439(ğ) hükmü uyarınca kamu düzenine aykırı olduğu itirazı ile kararda dikkate alınan hükmün anayasaya aykırı olduğu iddia edilebilecektir[80]. Bu durumda mahkeme eğer tarafların iddiasını ciddi bulur ise somut norm denetimi yapılması için Anayasa Mahkemesi'nden talepte bulunabilecektir. Anayasaya aykırılık iddiası kamu düzenine ilişkin olacağından esasa girme yasağı kapsamında değerlendirilemeyecek, çünkü anayasaya aykırılık iddiası uyuşmazlığın esası ile ilgili olmayacaktır. Fakat TFF Tahkim Kurulu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararları kesin olduğu için bu uyuşmazlıklarda kullanılan hükümlerin anayasaya aykırı olduğuna dair mahkemelerde itirazda bulunulamayacak, tarafların somut norm denetimine başvurularına ilişkin talepte bulunma imkanları ellerinden alınmış olacaktır.

AİHM tarafından verilen Ali Rıza kararı ile de benzer bir problem karşımıza çıkmaktadır. Karar uyarınca TFF Tahkim Kurulu'nun oluşumunun adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil ettiğine hükmedilmiştir. Kararda yer alan uyarılar aksine düzenlenmiş kanun hükümleri ile kurulmuş bir Tahkim Kurulu'nun yapacağı yargılama ve vereceği kararların adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil edeceği de aşikardır. Kurul'un spor federasyonlarının yönetim ve disiplinine ilişkin kararları hakkında tek yetkili merci olması ve bu kararlara karşı itiraz edilmemesi sebebiyle, ilgili düzenlemenin anayasaya aykırılık teşkil ettiği iddiası yalnızca tahkim yargılamasında ileri sürülebilecek ve Tahkim Kurulu'nun konu hakkında bir karar vermesi gerekecektir. Bu sebeple TFF Tahkim Kurulu'nun anayasaya aykırılık hali karşısında nasıl hareket edeceğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

TFF Tahkim Kurulu'nun uygulayacağı bir kanun hükmünün anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile somut norm denetime başvurabilmesine ilişkin değerlendirmenin Anayasa 152/1 hükmünde yer alan somut norm denetimi yoluna başvuru şartları çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Bu amaçla çalışma kapsamında TFF Tahkim Kurulu'nun anayasal sistem içerisinde bir mahkeme olarak kabul edilip edilemeyeceği, tahkim yargılamalarının dava niteliği, yargılama kapsamında değerlendirilecek hükümlerin neler olduğu, uygulanacak düzenlemenin anayasaya aykırılığının Tahkim Kurulu'nca re'sen veya taraflarca yapılacak itiraz üzerine tespit edilmesi halinde nasıl hareket edilmesi gerektiği ayrı başlıklar altında incelenecektir.

[80] Pekcanıtez and Yeşilırmak (n 6) 2774.

II. Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi Yoluna Başvuru Şartlarının Zorunlu Tahkim Yargılaması Yapan Bir Kurul Olarak TFF Tahkim Kurulu Özelinde Değerlendirilmesi

A. Tahkim Kurulu'nun Davaya Bakan "Mahkeme" Niteliği

1. Genel Olarak Mahkeme Tanımı ve Somut Norm Denetimine Başvuru Yetkisi

"Mahkeme" terimi doktrinde genel olarak objektif hukuk kuralları doğrultusunda uyuşmazlık konusunu çözmeye yahut suç sayılan eylemi işleyeni yargılama hususunda[81] devlet tarafından görevli ve yetkili kılınmış merciiyi ifade etmek üzere kullanılmaktadır[82].

Anayasa'nın 152. maddesi gereğince somut norm denetimine başvuru yetkisi münhasıran davaya bakan mahkemelere tanınmıştır. Davaya bakan mahkeme ifadesi ile öznel ve nesnel iki husus vurgulanmaktadır. Nesnel unsur kapsamında, başvuru yetkisine sadece mahkemelerin sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda bir merciin davaya bakan mahkeme niteliği haiz olmadığı takdirde somut norm denetimi yoluna başvurma yetkisi bulunmamaktadır. Bu durumda başvuranın yetkisizliği nedeniyle ret kararı verilecektir. Mahkemelerin sadece bakmakta olduğu davalar sırasında somut norm denetimi yoluna başvuru yapabilmesi ise öznel unsuru karşılamaktadır[83].

TFF Tahkim Kurulu'nun Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi başvurusu yapabilmesi için ilk başta nesnel unsur olan mahkeme niteliği taşıyıp taşımadığının ortaya konulması gerekmektedir. Bu kapsamda da zorunlu tahkim yargılaması yapan tahkim kurullarının somut norm denetime başvuru imkanlarının özel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme için öncelikle AİHM ve karşılaştırmalı hukukta tahkim kurullarının mahkeme niteliği ve somut norm denetimine başvuru imkanları ortaya konulacaktır. Sonrasında Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde zorunlu tahkim yargılaması yapan kurulların mahkeme olarak kabul edilip edilmedikleri ve kurulların anayasa yargısı kapsamında somut norm denetimine başvuru yetkilerinin olup olmadığı incelenecektir.

---

81 Yılmaz Aliefendioğlu, 'Türk Anayasa Yargısında Denetim Yolu' (1984) 14 Danıştay Dergisi 3, 18. AYMK. 02.03.1976, 1976/9 E., 1976/10 K.

82 Yavuz Sabuncu and Selin Esen, 'Türkiye İçin Anayasa Şikayeti Modeli, Türkiye'de Bireysel Başvuru Yolu' (2004) 21 Anayasa Yargısı 229, 69.

83 Ülgen (n 12) 141.

2. AİHM Kapsamında Değerlendirme

AİHM içtihatlarında "mahkeme"[84], asli anlamıyla, yetkisine giren konuları hukuk kurallarına dayanarak karara bağlayan ve bu süreci hukuken öngörülen şekilde yürüten yargı işleviyle karakterize edilir[85]. AİHM'in içtihatlarına bakıldığında, "*karar veren organın görevine dahil konularda, hukuk kurallarına dayanarak belirlenmiş bir usulü izleme*"[86], "*gerektiğinde devletin zor kullanma yetkisi çerçevesinde yerine getirilen bağlayıcı kararlar verme yetkisine sahip olma*"[87] mahkeme kavramını tanımlayan özelliklerdir. AİHS'te yer alan mahkeme kavramı özerk bir kavram[88] olduğundan, AİHM mahkeme kavramını, iç hukuktaki nitelendirmeden bağımsız şekilde, bir mercinin icra ettiği fonksiyonu dikkate alarak yani maddi kritere dayanarak yorumlamaktadır[89]. AİHM, "mahkeme" kavramını kendine özgü bir anlam vererek otonom yorumlamış ve adil yargılama hakkı bağlamında mahkemenin yargısal role ve adlî fonksiyona sahip olmasını esas almıştır[90]. Yani bir ihtilafın yasayla kurulan tarafsız bir merci tarafından karara bağlanmasının yargısal bir faaliyet olduğu ve bu merciinin de yargı mercii olduğu kabul edilerek organik kriterden ziyade maddi kriter esas alınmıştır[91].

AİHM içtihatlarına bakıldığında yargı yerinin belirlenmesi ve niteliklerine ilişkin farklı kriterler belirlediği görülmektedir. İçtihatlarda vurgulandığı üzere AİHS koruma sisteminin esaslarından birini teşkil eden hukukun üstünlüğü ilkesi doğrultusunda bir "yargı yerinin" her zaman yasayla kurulması gerekmektedir[92]. Bu gereklilik demokratik meşruiyetin de sağlanması için elzemdir[93]. Öte yandan AİHM aynı zamanda mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığı; üyelerinin görev süreleri ve teminatlarına ilişkin olarak da bir dizi başka gereklilik de aramıştır[94].

---

[84] İngilizce'de mahkeme kavramına karşılık olarak "*court*" ve "*tribunal*" ifadeleri kullanılmaktadır. Kemal Başlar, '"Davaya Bakmakta Olan Mahkeme" Kavramı', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006) 244. "*Court*" ifadesi dar anlamda yani hem organik hem de maddi kriter yönünden mahkemeyi, "*tribunal*" ifadesi ise belli bir konuda uyuşmazlığı karar bağlamak üzere görevlendirilmiş herhangi bir kurulu karşılamaktadır. ibid 222; Ayhan Kılıç, 'Yüksek Seçim Kurulu Kararlarına Karşı Bireysel Başvuru' [2013] Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 39, 58–59. Bu bağlamda "*tribunal*" ifadesi çok daha geniş ve esnek bir alanı kapsamaktadır. AİHM içtihatlarında ise "*court*" ve "*tribunal*" olarak ifade edilen merciiler, AİHS 6. madde kapsamında mahkeme olarak kabul edilmektedir.

[85] Cyprus v. Turkey [GC], Başvuru No:25781/94, 10.05. 2001, p.233; Xero Flor w Polsce sp. z o.o. v. Poland, Başvuru No:4907/18, 07.08.2021, p.194

[86] Sramek v. Austria, Başvuru No:8790/79, 22.10.1984, p.36; Belilos v. Switzerland, Başvuru No:10328/83, 29.04.1998, p.64; H v Belgium, Başvuru No:8950/80, 30. 11. 1987, p.50

[87] Benthem/Netherlands, Başvuru No:8848/80, 23.10.1985, p.40.

[88] Sibel İnceoğlu, 'Adil Yargılanma Hakkı', *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4* (2018) 69.

[89] Kılıç (n 84) 58–59; Metin Baykan and Yeniay (n 75) 158.

[90] Ayhan Kılıç, 'Sayıştay ve Anayasa Mahkemesi'nin Norm Denetimi', *Anayasa Yargısı Bağlamında Sayıştay ve Sayıştay Kararları Paneli* (2022) 39.

[91] Metin Baykan and Yeniay (n 75) 158.

[92] Eminağaoğlu v. Turkey, Başvuru No:26521/12, 05.07.2021.

[93] Ali Rıza and Others v. Turkey, Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.195.

[94] Belilos v. Switzerland, Başvuru No:10328/83, 29.04.1988, p.64; Coëme and Others v. Belgium, Başvuru No:32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 and 33210/96, 22.02. 2000, p.99; Richert v. Poland, Başvuru No:54809/07, 25.10.2011, p.43.

AİHM[95], bir kurumun "bağımsız" olarak kabul edilip edilemeyeceğini belirlerken, üyelerinin atanma şekli, görev süreleri[96], dış baskılara karşı garantilerin varlığı[97] ve kurumun bağımsızlık görünüm sunup sunmadığı kriterlerini esas almaktadır[98]. Yasayla kurulmuş, bağımsız, tarafsız niteliği aynı zamanda AİHS'in 6. maddesinde de açıkça belirtilirken, yargılama usulü güvencesi ise içtihatlarla yerleşik hale gelmiş bir kıstastır[99].

AİHM, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tabiri ile sadece devlet mahkemelerinin değil yargılama görevini yerine getiren ve bağlayıcı karar verebilen bütün kurumların kastedildiğini kabul etmektedir[100]. Bu sebeple hem ihtiyari tahkim kurulları hem de zorunlu tahkim kurulları AİHM kapsamında yargı merci olarak kabul edilmekte[101] ve her iki kurulun baktığı uyuşmazlıklarda adil yargılanma hakkı kapsamındaki güvencelerin sağlanması gerekmektedir[102].

AİHM kararlarına[103] ve doktrindeki görüşlere bakıldığında[104] TFF Tahkim Kurulu bir yargı merci olarak kabul edilmektedir[105]. TFF Tahkim Kurulu 5894 Sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile kurulmuştur. Kurul'un yargılama yaparken hangi özel yargılama usulünü izleyeceği yine bu kanun ve ilgili düzenlemeler ile belirlenmiştir. Kurul, sporcuların yönetimine ve disiplinine ilişkin uyuşmazlıkları çözmekle yetkili zorunlu mercidir ve konuya ilişkin verdiği kararlar, Anayasa'nın 59. maddesi gereğince kesindir. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde Kurul'un "mahkeme" niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır. AİHM, Ali Rıza ve Diğerleri kararında da "*(m)ahkemeye erişim, sadece ülkenin normal yargı sisteminde bulunan klasik tipte mahkemelere erişim olarak yorumlanmamalıdır. Buradaki "yargı yeri" uygun güvenceleri sağlaması koşuluyla belirli ve sınırlı sayıda konuya ilişkin olarak karar veren bir yapı da olabilir… Dolayısıyla, 6. madde şahıslar arasındaki bazı maddi nitelikteki uyuşmazlıkların çözülmesi için tahkim*

---

95 "Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights" Council of Europe/European Court of Human Rights, 2022, 31.08.2022, <https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_eng.pdf> accessed 3 April 2023, s.64 vd.

96 Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium, Başvuru No:6878/75;7238/75, 23.06.1981.

97 Piersack v. Belgium, Başvuru No:8692/79, 01.10.1982.

98 Delcourt v. Belgium, Başvuru No:2689765, 10.01.1970.

99 Kemal Başlar, *Anayasa Yargısında "Mahkeme" Kavramı* (Roma Yayınları 2005) 48 vd.

100 Lithgow and others v UK, Başvuru No:9006/80, 9262/81, 9265/81, 9266/81, 9313/81, 9405/81, 8.7.1986, p.201; Mutu and Pechstein v. Switzerland, Başvuru No:40575/10 ve 67474/10, 2.10.2018, p. 94.

101 Bramelid ve Malmström v. Sweden, Başvuru No:8588/79-8589/79, 12.12.1983, p.30-32; Scarth v. The United Kingdom, Başvuru No:33745/96, 21.10. 1998; 22.061999.

102 Nitekim AİHS'in 6. maddesinin İngilizce metninde de "*court*" ifadesi değil "*tribunal*" ifadesi kullanılmaktadır. AİHS'in 6(1) maddesi İngilizce metni: "*In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law*".

103 Önder Deniz Kolgu vs.Türkiye, Başvuru No:2935/07, 27.08.2013, p.40

104 Küçükgüngör (n 4) 141; Metin Baykan and Yeniay (n 75) 158.

105 AİHM, Türkiye tarafından TFF Tahkim Kurulu'nun mahkeme niteliğine sahip olmadığına dair yapılan savunmaları birçok kararında kabul etmemiştir. İlgili kararlar için bkz. Gemalmaz, 'Applicability of Human Rights Standards in Turkish Football Arbitration: The Contribution of the European Court of Human Rights' (n 23) 39 dn.6.

mahkemelerinin kurulmasının önüne geçmemektedir" diyerek genel kuralı tekrar etmiş ve devamında TFF'de görülen tahkim yargılamalarında AİHS 6. maddenin sağladığı güvencelerin dikkate alınacağını belirtmiştir[106].

Her ne kadar AİHM, ihtiyari ve zorunlu tahkim yargılaması yapan kurulları ve son verdiği kararlarda TFF Tahkim Kurulu'nun yargı yeri olduğuna kanaat getirmiş olsa da bu tespitin, TFF Tahkim Kurulu'nun Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi başvurusu yapabilme yetkisini kapsayıp kapsamadığı tam bir kesinlik taşımamaktadır. Karşılaştırmalı hukuk ve doktrinde, tahkim yargılaması yapan kurullar yargı merci olarak kabul edilseler dahi bu kuralların somut norm denetimine başvuru yetkilerine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Bu sebeple öncelikle konu hakkında karşılaştırmalı hukukta yer alan görüşlerden bahsedilecek ardından Türk anayasa yargısı kapsamında TFF Tahkim Kurulu'nun durumu değerlendirilecektir.

3. Karşılaştırmalı Hukuk Kapsamında Değerlendirme

Karşılaştırmalı hukukta tahkim kurulları genel olarak mahkeme olarak kabul edilseler dahi ihtiyari veya zorunlu tahkim kurullarının somut norm denetimine başvurabilmelerine ilişkin farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Konu hakkında tahkim kurullarının somut norm denetimine başvurabileceklerine dair özel düzenleme yapan hukuk sistemleri bulunduğu gibi konu hakkında herhangi bir düzenleme yapmadan tahkim kurullarının yargı organları içerisindeki yerini ve Anayasa Mahkemelerinin tahkim kurulları üzerindeki etki alanını değerlendirerek farklı yöntemler geliştiren hukuk sistemleri de bulunmaktadır.

Romanya hukukunda, Romanya Anayasası'nın 146. maddesi ve 47/1992 sayılı Anayasa Mahkemesinin Organizasyon ve Operasyonuna İlişkin Kanunun 29. maddesi uyarınca mahkemelerin ve ticari tahkim kurullarının bir hükmün anayasaya aykırı olduğu iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvuru imkanı bulunmaktadır[107]. İlgili hükümler uyarınca her tahkim yargılamasında değil sadece ticari tahkim yargılamalarında hakem kurullarının somut norm denetimine başvurabilecekleri

[106] Ali Rıza and Others v. Turkey, Başvuru No:30226/10, 28.01.2020, p.173-181.

[107] Romanya Anayasası 146(d) hükmü "*d) To rule upon objections as to the unconstitutionality of laws and ordinances, raised before the courts of law or commercial arbitration; a plea of unconstitutionality may also be brought up directly by the Advocate of the People…"* ve ve 47/1992 sayılı Kanunun 29(1) hükmü "*The Constitutional Court shall decide upon the exceptions raised before the courts of law or courts of commercial arbitration referring to the unconstitutionality of laws and ordinances which are in force, or any provision thereof, where such is related to adjudication of the case, regardless in which stage of trial proceedings or subject matter thereof* ". <https://www.ccr.ro/en/settlement-of-the-exception-of-unconstitutionality/> accessed 3 April 2023.

kabul edilmiştir[108]. Romanya hukukunda tahkim kurulları bir mahkeme olarak görüldükleri gibi ticari tahkim yargılamalarında hakemlerin Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkının, anayasal adaletin tecelli edebilmesine imkan sağlamak için gerekli olduğu ileri sürülmektedir[109].

Portekiz hukukunda, Portekiz Anayasası 209(2) hükmünde mahkemeler içerisinde tahkim kurulları da sayılmıştır[110]. Anayasa uyarınca tahkim kurullarının mahkeme kabul edilmesi sebebiyle tahkim kurullarının 280. madde uyarınca anayasal denetim için Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilecekleri kabul edilmektedir[111]. Ayrıca bir tahkim yargılamasında Portekiz hukuku uygulanıyor ise bu tahkim yargılaması milletlerarası nitelik taşısa bile tahkim kurullarının Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkına sahip olduğu ileri sürülmektedir[112].

Polonya hukuku uyarınca mahkemeler Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi başvurusunda bulunabiliyorken, tahkim kurullarının yargı organları içerisinde yer almadığı gerekçesiyle somut norm denetimine başvuramayacakları savunulmaktadır[113].

Fransız hukukunda 1 Mart 2010 tarihinden itibaren somut norm denetimine başvuru imkanı sağlanmıştır[114]. Düzenleme kapsamında, anayasaya uygunluğun Anayasa Konseyi (*Constitutional Council*) tarafından denetlenmesini talep edilebilmektedir. Mahkemelerde anayasaya aykırılık talebi hakim tarafından doğrudan Anayasa Konseyi'ne gönderilememektedir. İlgili talebin, öncelikle, Danıştay (*Conseil d'État*) veya Yargıtay (*Cour de cassation*) tarafından değerlendirilmesi, eğer uygun bulunur ise bu kurumlar tarafından Anayasa Konseyi'ne gönderilmesi gerekmektedir[115]. Somut

[108] Doktrinde bu hükümlerin dar yorumlanması gerektiği ve her türlü tahkim yargılaması için değil sadece ticari tahkim yargılamaları için somut norm denetimine başvurulabileceği vurgulanmaktadır. Eugen Huruba and Luminita Gabura, 'The Exception of Unconstititonality Raised Before an International Arbitral Tribunal' (2014) 56 Curentul Juridic – Juridical Current 106, 112. Anayasa Mahkemesine somut norm denetimi için başvurabilecek tahkim yargılamalarının milli veya milletlerarası olup olamayacağı konusunda ise özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Konu hakkında açılan bir davada Anayasa Mahkemesi, tahkim yerinin Romanya olarak belirlenmediği tahkim yargılamalarında somut norm denetimine başvurulamayacağının söylenmesinin anayasal adalete erişim hakkına aykırılık teşkil edeceği ve milletlerarası ticari tahkim yargılamalarında değerlendirilen hükmün Romanya hukukuna aykırı olduğu iddiasının değerlendirilmemesinin adalete erişim hakkına ve anayasanın üstünlük ilkesine aykırılık teşkil edeceği gerekçeleriyle, ticari tahkim tabirinin milletlerarası ticari tahkim yargılamalarını da kapsayacağına hükmetmiştir. ibid 109–111. Fakat doktrinde, düzenlemelerde yer alan hükümlerin milletlerarası ticari tahkim yargılamalarını kapsamadığı ve Anayasa Mahkemesinin tahkim yeri yurtdışı olan bir tahkim yargılaması üzerinde yetkisi olmadığı için verilen kararın yanlış olduğu ileri sürülmektedir. ibid 112–113.

[109] Huruba v. Gabura, s.109.

[110] Portekiz Anayasası 209 hükmü: "*(Categories of court) 1. In addition to the Constitutional Court, there shall be the following categories of court: a) The Supreme Court of Justice and the courts of law of first and second instance; b) The Supreme Administrative Court and the remaining administrative and tax courts; c) The Court of Auditors.2. There may be maritime courts, arbitration tribunals and justices of the peace*". <https://www.tribunalconstitucional.pt/tc/conteudo/files/constituicaoingles.pdf> accessed 3 April 2023.

[111] Lino Torgal, 'Arbitration: A Brief Overview of the Appeal Mechanism Against a Portuguese Award' <https://www.garrigues.com/en_GB/new/arbitration-brief-overview-appeal-mechanism-against-portuguese-award> accessed 3 May 2023.

[112] ibid.

[113] Olas (n 79) 197.

[114] <https://www.conseilconstitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/anglais/en_ordinance_58_1067.pdf> accessed 3 April 2023.

[115] Jan Paulsson, 'Unlawful Laws and the Authority of International Tribunals' [2009] The Lalive Lecture Geneva 13.

norm denetimi yolunun işletilebilmesi için talebin davada uygulanan veya bir tarafın dayandığı kanuna ilişkin olması, ilgili kanunun daha önce Anayasa Konseyi'nce anayasaya aykırı bulunmaması ve iddianın ciddi olması gerekmektedir[116]. Fakat ilgili düzenleme kapsamında tahkim kurullarının da mahkemeler gibi somut norm talebinde bulunup bulunamayacakları bir kesinlik teşkil etmemektedir. Konu hakkında 28 Haziran 2011 tarihinde Fransız Yargıtayı, hakemlerin somut norm denetimi için başvuruda bulunamayacakları yönünde bir karar vermiştir[117]. Dava konusu uyuşmazlıkta; hukuk ortaklığından ayrılan bir avukatın ortaklıktaki payına ilişkin bir uyuşmazlık çıkmış, uyuşmazlık zorunlu tahkim yargılamasına tabi olduğundan yargılama Paris Barosu tarafından atanan hakemce (*bâtonnier*) yürütülmüştür[118]. Hakem, uygulanacak bir kanun hükmünün anayasaya aykırı olduğu iddiası ile somut norm denetimi için Yargıtay'a başvurmuştur. Yargıtay, tahkim yargılamalarında hakemlerin yetkilerinin tarafların iradelerine tabi olduğu ve tahkim kurullarının Yargıtay'ın yetkisi dahilinde olmadığı için hakemlerce somut norm denetimine başvurulmasının kabul edilemeyeceğine karar vermiştir[119]. Mahkeme, her ne kadar somut uyuşmazlıkta zorunlu bir tahkim yargılamasında hakem tarafından başvuruda bulunulsa da bu durumu değerlendirmeden, ihtiyari veya zorunlu tahkim arasında bir ayrım yapmamış bütün tahkim yargılamalarında tahkim kurullarının somut norm denetimine başvuramayacağına hükmetmiştir.

4. Anayasa Mahkemesi Kapsamında Değerlendirme

Anayasada farklı hükümlerde geçen[120] "mahkeme" kavramı uyuşmazlık konusunu çözmeye yahut suç sayılan eylemi işleyeni yargılama hususunda devlet tarafından görevli ve yetkili kılınmış merci anlamını karşılar şekilde kullanılmaktadır[121]. "Mahkeme" kavramına ilişkin açık bir tanımlama ise Anayasada, ilgili hükümlerin gerekçelerinde ve 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun[122]'da yer almamaktadır. Dolayısıyla da "mahkeme" kavramına hangi mercilerin dahil olduğu ve bu mercilerin taşıması gereken nitelikler Anayasa Mahkemesi'nin içtihatları kapsamında belirlenmiştir[123]. Anayasa Mahkemesi'nin eski içtihatlarında "mahkeme" kavramı *"(b)ir davaya bakmakta olan, hakim niteliğindeki kişilerden kurulu, yargı yetkisine sahip, taraflar arasındaki uyuşmazlığın esasını*

116 Elie Kleiman and Shaparak Saleh, 'Arbitrators Cannot Seek a Ruling on The Constitutionality of Statutory Provisions' <https://www.lexology.com/commentary/arbitration-adr/france/freshfields-bruckhaus-deringer-llp/arbitrators-cannot-seek-a-ruling-on-the-constitutionality-of-statutory-provisions> accessed 3 April 2023.

117 <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000024293084/> accessed 3 April 2023.

118 Kleiman and Saleh (n 116).

119 <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000024293084/> accessed 3 April 2023.

120 AY. m. 9, 15, 19, 28, 29, 36, 37, 84, 135, 138, 139, 140, 141, 141, 152, 159.

121 Sabuncu and Esen (n 82) 69.

122 RG. 3.4.201-27894.

123 Başlar (n 99) 15.

çözümleyen merci" şeklinde tanımlanmaktadır[124]. Anayasa Mahkemesi tarafından yargı işlevini yerine getiren bir merciin "mahkeme" olarak nitelendirilmesi için belirtilen daha yeni kriterler ise şu şekilde sayılmaktadır: *"...kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usullerinin yasayla düzenlenmesi, karar organlarının hakimlerden teşekkül etmesi, yargılama tekniklerini uygulayarak ve genelde dava yolu ile uyuşmazlıkları ve anlaşmazlıkları çözümlemekle görevli olması, görev yapan üyelerin atanmalarının, hak ve ödevlerinin, emekliye ayrılmalarının, Anayasa'nın öngördüğü mahkemelerin bağımsızlığı ve hakim teminatı esaslarına göre düzenlenmiş olması ve Anayasa'da sayılan ve başında bir yüksek mahkemenin bulunduğu yargı düzenlerinden birinde yer alması gereklidir"*[125].

Anayasa Mahkemesi'nin güncel içtihatları bir bütün olarak değerlendirildiğinde bir merciinin "mahkeme" olarak nitelendirilmesi için yasama ve yürütme organının dışında kalıp bilakis yargı örgütü içinde yer alması, yasal norm ve yöntemlerle yargısal işlemler yapması, üyeleri bağımsız, tarafsız ve güvenceli yargıçlardan oluşması ve bu niteliklerin tümüne aynı anda haiz olması gerektiği görülmektedir[126]. Bir merciinin mahkeme niteliğinin değerlendirilmesinde hem organik hem de maddi kriterlerin esas alındığı görülmektedir. Mercilerin üyelerinin göreve gelişi, üyelerin hakim niteliği ve hakimlik teminatı ile merciin yargılama yapma ve uyuşmazlığı kesin olarak çözme görevi değerlendirmeye esas alınmaktadır. Yargılama yapan hem üyelerin hem de merciin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ise aranan en önemli kriterlerden biridir.

Mahkeme kavramına ilişkin Anayasa metninde açık bir tanımlama olmasa da bu kavrama dahil merciler belirlenirken anayasa yargısının temel amacından hareketle yorum yapılmalıdır[127]. Bu bağlamda anayasa yargısının işlevini daraltıcı ve temel hakların korunmasını güçleştirici yönde bir yorum, anayasa yargısının hukuk devleti ilkesi ve yasama organını denetleme fonksiyonunun zedelenmesine sebebiyet verir. "Mahkeme" terimi ile ifade edilmemekle birlikte yargısal görev yerine getiren kurum ve kurullara başvuru hakkının tanınmaması ve dolayısıyla bu kurulların baktıkları davada uygulanacak normların somut norm denetimi alanının dışına çıkarılması, bireylerin başvuru hakkının sınırlanması anlamına gelmektedir[128].

Anayasa Mahkemesi, yargısal yetki kullanan hakem kurullarının bağımsızlık ve tarafsızlık güvencelerinin kanunla belirlenmesi gerektiğini vurgulamakta[129] ve AİHM ile aynı yönde "mahkeme" kavramını geniş yorumlamaktadır[130]. Anayasa Mahkemesi

---

124 AYMK 30.05.1967, 1967/15 E., 1967/15 K.; *"Davaya bakan mahkeme, dava konusu uyuşmazlığı bir kararla çözerek sona erdirmek görev ve yetkisini taşıyan yargı merciidir"* AYMK. 11.12.1984, 1984/17 E., 1984/12 K.

125 AYMK 31.05.2007, 2007/53 E., 2007/61 K.

126 Bilgin (n 65) 356.

127 Başlar (n 99) 4.

128 Ülgen (n 12) 159.

129 AYMK 03.03.2004, E. 2003/98, K. 2004/31

130 İnceoğlu (n 88) 79.

tahkimi, hukuki uyuşmazlıkların bağımsız kişi veya kişiler tarafından çözümlenerek karara bağlandığı mercii olarak tanımlanmakla birlikte TFF Tahkim Kurulu'nun, "yargı işlevi yerine getiren bir kurul" olduğunu bir kararında açıkça belirtmiştir[131]. Bu tespit, kimi uyuşmazlıklar hakkında zorunlu tahkim yargılaması yapan TFF Tahkim Kurulu'nun hukuki niteliği açısından da tutarlıdır. Bireylerin haklarının ihlali iddiasıyla mahkemeye başvurma zorunluluklarının tek istisnası tahkimdir. Bu durumda uyuşmazlığın mahkemelere başvurulmaksızın çözüme kavuşturulmasına yönelik olan tahkim kurumu, yargı yetkisi alanına girmektedir[132]. Fakat TFF Tahkim Kurulu'nun "yargı işlevi yerine getiren bir kurul" olarak somut norm denetimine başvuru hakkının olup olmadığı açık değildir.

1961 ve 1982 Anayasası'nda "*Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi*" başlığıyla düzenlenen somut norm denetiminde Anayasa Mahkemesi'ne başvuracak merciin "mahkeme" kavramı ile nitelendirilebilecek bir organ olması ilk koşuldur[133]. Fakat Anayasa'nın 152. maddesinde ve diğer hükümlerde geçen mahkeme kavramı geçmişte dar yorumlandığından yargısal görev yapan merciler somut norm demetimi yoluna gittiklerinde başvuruları mahkeme niteliğinde olmamalarından ötürü yetkisizlik nedeniyle reddedilmiştir[134]. Nitekim Anayasa Mahkemesi ilk kurulduğu yıllarda verdiği kararlarda Sayıştay'ı[135], vergi itiraz ve temyiz komisyonlarını, hakemleri[136], sorgu hakimliklerini[137] mahkeme olarak kabul etmemiştir[138]. Bununla birlikte doktrinde mahkeme kavramının geniş yorumlanarak yargısal görev yapan mercilerin de "mahkeme" kavramına dahil edilmesi ve Sayıştay'ın da mahkeme niteliğinin kabulü gerektiği belirtilmiştir[139]. Anayasa Mahkemesi de

131 "*TFF Tahkim Kurulu'nun, hukuki uyuşmazlıkların, bağımsız kişiler tarafından çözümlenerek karara bağlandığı, yargı işlevi yerine getiren bir kurul olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır*", AYMK 06.01.2011, 2010/61 E., 2011/7 K. Bu görüş aksine azınlıkta da olsa TFF Tahkim Kurulu'nun idari bir merci olduğunu savunan yazarlar da bulunmaktadır. Taner Ayanoğlu, 'Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararlarının Niteliği' [2008] TBB Dergisi 43, 50; Gündoğdu (n 76) 151 vd. Doktrinde, TFF'nin idari merci niteliği ve TFF Tahkim Kurulu'nun kararlarının idari karar niteliği hakkındaki görüşler için bkz. II-B "Tahkim Kurulu'nda "Görülmekte Olan" Uyuşmazlığın "Dava" Niteliği".

132 Küçükgüngör (n 4) 141.

133 Tülen (n 43) 159.

134 Başlar (n 84) 222.

135 *"Sayıştay, Anayasa'nın 160. maddesine göre, temelde TBMM adına mali denetim görevini yapan ve özel olarak da bu denetim çerçevesinde aleyhine hiçbir yargı organına başvurma olanağı bulunmayan kimi kesin kararlar alan kendine özgü bir anayasal kurumdur. Yargı kuruluşlarına benzemeyen görev, yetki çalışma yöntemleri ve aleyhine yargı yollarının izlenmesi olanaksız kimi kesin hükümler kurması nedeniyle Sayıştay bir yargı kuruluşu sayılamaz ve mensupları da hâkimlere ilişkin hükümlere bağlı tutulamaz."* AYMK 23.05.1992, 1990/39 E., 1991/21 K.

136 AYMK 28.02.1963, 1963/46 E., 1963/43 K.

137 AYMK 12.01.1965, 1964/51 E., 1965/3 K.

138 Selin Esen, *İptal Davası ve İtiraz Yolunda Anayasa Mahkemesi'nin Yaptığı İlk İnceleme* (Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları:16 1996) 70; Başlar (n 99) 16; Başlar (n 84) 220; Aybay (n 54) 156; Eren (n 60) 1107; Sabuncu and Esen (n 82) 70; Karagülmez (n 45) 207; Özbudun (n 54) 401; Gözler (n 54) 445; Aliefendioğlu (n 81) 18.

139 Özbudun (n 54) 401.

güncel kararlarında Sayıştay'ı[140] mahkeme olarak kabul edip[141] somut norm denetimi başvurularını kabul etmektedir[142]. Sayıştay'ın sorumluların hesap işlemlerini kesin hükme bağlama faaliyeti[143] dolayısıyla mahkeme niteliğinde olduğunun kabulü sonrasında somut norm denetimine başvurma yetkisine sahip olduğu görülmektedir. Benzer bir değerlendirme TFF Tahkim Kurulu ve kararları hakkında yapılabilecektir. Disiplin ve yönetsel konularda karar vermeye yetkili tek yargısal merci olan TFF Tahkim Kurulu'nun verdiği kararların, icrası kabil bir mahkeme kararıyla aynı hukuki güçte ve eşdeğer olduğu söylenebilir[144]. Geleneksel anlamda mahkeme niteliği taşımadığından bahisle kesin hüküm niteliğinde kararlar veren TFF Tahkim Kurulu'nun da somut norm denetimi yoluna gitmesi engellenmemelidir[145].

Pozitif hukukumuzda temel hak ve özgürlüklere ilişkin hükümler salt mahkeme niteliğinde olmayan merciler tarafından da uygulanmaktadır. Bu durumda bireylerin temel hak ve özgürlüklerine etki edecek nitelikte karar verme yetkisine sahip kurulların Anayasa'nın 152. maddesi çerçevesinde başvuruları değerlendirilirken geniş yorum yapılması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi, somut norm denetimine başvuru hakkı çerçevesinde mahkeme niteliğini yorumlarken lafzi bir yaklaşımdan öte anayasa yargısının en temel amacının temel hakların, özgürlüklerin ve hukuk devleti ilkesinin korunması olduğunu gözetmelidir[146]. TFF Tahkim Kurulu'nun da temel hak ve özgürlüklere ilişkin hükümlerle tarafların bu hak ve özgürlüklerine etki edecek nitelikte karar verme yetkisiyle donatılmış olması, Kurul'un somut norm denetimi yoluna gidilebilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

TFF Tahkim Kurulu Talimatı madde 3'e göre TFF Tahkim Kurulu başkan, asıl ve yedek üyeleri en az 10 yıllık mesleki tecrübeye sahip hukukçu olmak zorundadır. Ayrıca Kurul üyelerinin hukuk alanında veya spor hukuku alanında yüksek lisans mezunu olması, üyelerden en az birinin ceza hukuku alanında tecrübe sahibi

---

[140] 1982 Anayasası'nda 1961 Anayasası'ndan farklı olarak Sayıştay yargı bölümünde düzenlenmektedir ve Anayasa Mahkemesi Sayıştay'ın mahkeme olmadığı doğrultusundaki içtihadından dönmüştür. "*Sayıştay, Anayasa'nın 160. maddesinin birinci fıkrası ile merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlemek ve sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak ve kanunlarla verilen inceleme, denetleme ve hükme bağlama işlerini yapmakla görevlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 27.12.2012 günlü, E.2012/102, K.2012/207 ve 28.2.2013 günlü, E.2011/21, K.2013/36 sayılı kararları da dikkate alındığında Sayıştay'ın, sorumluların hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlama görevi yönünden yargısal bir faaliyet gerçekleştirdiği ve bu çerçevede verdiği kararların maddi anlamda kesin hüküm teşkil eden yargı kararı niteliğinde olup, bu kararlarına karşı yargı organları dâhil hiçbir makam ve merciye başvurma olanağı bulunmayan yargısal sonuçlu kararlar veren bir hesap mahkemesi olduğu görülmektedir.*" AYMK 03.04.2013, 2011/142 E., 2013/42 K. Anayasa yargısında Sayıştay'ın mahkeme niteliği ve kararları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.sayistay.gov.tr/files/2675_2618_panel_mizanpaj%20FUL%20(1)%20(3).pdf> accessed 3 April 2023.

[141] Anayasa Mahkemesi Sayıştay'ı "*yargısal sonuçlu kararlar veren hesap mahkemesi*" şeklinde nitelendirmektedir. AYMK 28.02.2013. E.2011/21, K.2013/36. AYMK 27/12/2012 E.2012/102, K.2012/207.

[142] Sayıştay tarafından bugüne kadar beş itiraz başvurusunda bulunmuştur. Bu başvurular E.2014/172, E.2016/1, E.2016/15, E.2016/28, E.2017/27. Kılıç (n 90) 47.

[143] AYMK, 27.12.2012, 2012/102 E., 2012/207 K.

[144] Gemalmaz, 'Spor Hukukunun İnsan Hakları Boyutu' (n 25) 132.

[145] Başlar (n 84) 248.

[146] ibid 256.

olması, üyelerden en az birinin kadın olması, toplamda 8 yıl ve üzeri TFF Hukuk Kurullarında görev yapmamış olmak, en az bir üyenin hakim veya savcılık mesleki tecrübesi bulunması, en az bir üyenin hukuk fakültelerinde öğretim görevlisi olması atama yapılırken tercih sebebidir. Hakimler ve Savcılar Kanunu'na göre hakimliğe atanmak için aranan şartlar ise yazılı yarışma sınavı ile mülakatta başarı göstermek ve adaylık dönemini koşullara uygun şekilde geçirmektir (m.7, 8). Her ne kadar TFF Tahkim Kurulu üyesi olmak için aranan kriterler hakim olmak için aranan kriterler ile aynı olmasa da Kurul kapsamında çalışabilmek için en az on yıllık tecrübeye haiz hukukçuların arandığı düşünüldüğünde, Kurul'un da somut norm denetimi yoluna başvurabilme imkanın tanınması kanaatimizce mümkün olmalıdır.

Kanaatimizce anayasa yargısı bakımından zorunlu tahkim yargılaması yapan kurulların "mahkeme" niteliğinde olduklarının kabulünden öte önemli olan, bu kurullara kimi özel durumlarda Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimine başvurma yetkisinin tanınmasıdır. Kaldı ki 1982 Anayasası'nda başvuru yetkisinin sadece mahkemelere tanınması belirli bir norm alanının somut norm denetimi kapsamından çıkarma amacını da taşımamaktadır. Nihayetinde bireyler hak arama hürriyeti kapsamında açtıkları davalarda anayasaya aykırı kanunların kendilerine uygulanmasını önleme imkanına sahip olmalıdır[147]. TFF Tahkim Kurulu'nun bakmakta olduğu uyuşmazlıklarda da tarafların anayasaya aykırı hükümlere itiraz haklarının olduğunun kabulü gerekmektedir.

Her ne kadar TFF Tahkim Kurulu bugüne değin somut norm denetimi yoluna başvurmamış olsa da zorunlu tahkim yargılaması yapan TFF Tahkim Kurulu'nun bazı durumlarda bu yetkiye sahip olduğu kabul edilmelidir. Çünkü tüm bireyler gibi spor yöneticilerinin ve sporcuların anayasayla güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerinin korunması ancak yargı mercileri önünde kendilerine uygulanacak kanunların anayasaya aykırılıklarını iddia edebildikleri ve bu mercilerin söz konusu iddiayı Anayasa Mahkemesi'ne taşıma yetkisinin bulunduğu durumda mümkündür. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi tarafından "mahkeme" kavramının geniş yorumlanarak zorunlu tahkim kurullarının spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı açılan davalarda somut norm denetimine başvurabilmelerinin kabul edilmesi hem temel hakların korunması hem de anayasaya aykırı normların ayıklanması açısından uygundur[148]. Dolayısıyla TFF Tahkim Kurulu'nun somut norm denetimine başvurabilmesi için yargı işlevini yerine getiren bir kurul olarak görülmesinin yanı sıra anayasal teşkilat içinde somut norm

147 Ülgen (n 12) 141.

148 Esen (n 138) 72.

denetimine başvurma yetkisinin olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir[149].

Konuya ilişkin yaptığımız tüm bu değerlendirmeler aynı zamanda Anayasa Mahkemesi'nin 25.06.2020 tarih 2019/112 E. 2020/35 K sayılı kararıyla da desteklenmiştir[150]. Zira kararda farklı AİHM'in kararlarına da atıf yapılarak[151], "mahkeme" belirli bir usul çerçevesinde dava konusunu hem maddi hem hukuki açıdan inceleyen, bağlayıcı nitelikte karar verme yetkisine haiz organ olarak tanımlamaktadır[152]. Bu karar çerçevesinde değerlendirmede bulunacak olursak hukuk kurallarına göre yargılama yapma görev ve yetkisi ile donatılmış olan TFF Tahkim Kurulu'nun da "mahkeme" niteliğinde olduğu açıktır.

B. Tahkim Kurulu'nda "Görülmekte Olan" Uyuşmazlığın "Dava" Niteliği

Anayasa hükümleri uyarınca somut norm denetimine başvurulabilmesi için "görülmekte olan" bir "dava"nın bulunması aranmaktadır. Anayasa Mahkemesi kararlarında bu kriter bakımından iki temel husus değerlendirmektedir. Bunlar davaya bakan mahkemenin görevli[153] ve davanın derdest olmasıdır[154]. Görevli mahkemede hüküm kesinleşene kadar (temyiz, itiraz ve karar düzeltme aşamaları da dahil olmak üzere) başvuru hakkı kullanılabilir[155]. Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca tahkim kurullarının da somut norm denetimine başvuru yetkisi olduğunun kabul edilmesi halinde başvuru için Kurul'un bakmakta olduğu bir davanın bulunması gerekmektedir.

Anayasada dava kavramı açık olarak tanımlanmasa da Anayasa Mahkemesi içtihatlarının ve doktrinin değerlendirilmesi suretiyle hangi işlerin dava olarak kabul edildiği ortaya koyulabilecektir. En geniş tanımıyla dava, bir hukuki

[149] Zorunlu tahkim yargılaması yapan kurullar arasından bugüne değin sadece Isparta Tüketici Sorunları Hakem Heyeti tarafından Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi başvurusu yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi, Tüketici Sorunları Hakem Heyeti "mahkeme" niteliği taşımadığından ve heyet üyelerinin yargı organlarının ve mensuplarının Anayasa'da belirtilen niteliklerine sahip olmadıkları gerekçesiyle başvuruyu başvuranın yetkisizliği nedeniyle reddetmiştir. AYMK 31.05.2007, 2007/53 E., 2007/61 K. Lakin tüketici hakem heyetinin kararlarına karşı tüketici mahkemelerine itiraz imkanı söz konusu olduğundan ve heyet tarafından uygulanan yasa kurallarının tüketici mahkemesinde de anayasaya aykırılığı iddia edilebileceğinden bireyler açısından hak arama özgürlüğünün ihlali riski doğmamıştır. Aynı zamanda yasama organını harekete geçirme imkanı da sınırlanmamıştır. Fakat TFF Tahkim Kurulu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı devlet mahkemelerinde itiraz hakkı tanınmadığından bireylerin konu hakkında anayasaya aykırılık itirazında bulunabilecekleri bir merci bulunmamaktadır. Bu durum da hak arama özgürlüğünün ihlali anlamına gelecektir.

[150] AYMK. 25.06.2020, 2019/112 E., 2020/35 K.

[151] Sramek v. Austria, Başvuru No:8790/79, 22.10.1984, p.36, Belilos v. Switzerland Başvuru. No: 10328/83, 28.04.1988, p.70, Findlay v. United Kingdom, Başvuru No: 22107/93, 25.02.1997, p.77.

[152] AYMK. 25.06.2020, 2019/112 E., 2020/35 K., p.8.

[153] Doktrinde Anayasa Mahkemesi'nin önüne getirilen davada başvuran mahkemenin görevli olup olmadığını saptama yetkisinin olmadığı keza bu yetkinin Uyuşmazlık Mahkemesi'ne ait olduğu, anayasaya aykırılık itirazının davaya bakmakta olan mahkemece yapılmış olduğunu tespitle yetinmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Özbudun (n 54) 400–401; Metin Kıratlı, *Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu)* (AÜSB 1966) 61–65.

[154] Eren (n 60) 1106; Gözler (n 54) 444; Özbudun (n 54) 399; Kaboğlu (n 54) 352; Ülgen (n 12) 141. Usulüne göre açılmış ve henüz sonuçlandırılmamış yani "görülmekte olan" davaya ilişkin var olan hukuki sorun ise Anayasa Mahkemesi'ne başvurulduktan sonra davanın herhangi bir hukuki sebeple ortadan kalkması durumunda Anayasa Mahkemesi'ne yapılmış itirazın akıbetinin ne olacağına ilişkindir. Tülen (n 43) 159; Esen (n 138) 79. Bu durum, Anayasa Mahkemesi'nin anayasaya aykırılık sorununu incelemesine engel teşkil etmemektedir. Özbudun (n 54) 400; Sabuncu and Esen (n 82) 81; Esen (n 138) 83; Aliefendioğlu (n 60) 156; Eren (n 60) 1100. AYMK 11.01.2005, 2005/1, 2005/5

[155] Korkut Kanadoğlu and Ahmet Mert Duygun, *Anayasa Hukukun Genel Esasları* (2nd edn, On İki Levha) 468.

durumun tanınması yahut bir uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması için yargı mercilerinin harekete geçirilmesidir[156]. Bu bağlamda dava kavramı, geniş nitelikte yorumlanarak tüm yargılama işlemlerini içerecek şekilde değerlendirilmelidir[157]. Anayasa Mahkemesi, karara bağladığı işlerin Anayasa'nın 152. maddesinin ilk fıkrası kapsamında "dava" niteliğinde olup olmadığını değerlendirdiği kararlarında[158] bu kavramın bir anayasa yargısı terimi olarak, özel usul kanunlarındaki anlamına bağlı kalmaksızın, anayasa yargısındaki işlev ve amacını gözeterek yorumlanması gerektiğini belirtmiştir[159]. Nitekim Anayasa Mahkemesi benzer bir yaklaşım ile çekişmesiz yargı işlerinin dahi somut norm denetimine konu olacağını belirterek, dava kavramını geniş yorumlamakta ve yargı yoluyla çözüme bağlanan her konuyu dava kavramına dahil etmektedir[160].

Tahkim yargılamalarında hakemlerin yaptıkları işlemin bir dava niteliği taşıyıp taşımadığı konusunda doktrinde bir tartışma bulunmamaktadır. Benzer bir yorum ile zorunlu tahkim yargılaması yapan TFF Tahkim Kurulu tarafından yürütülen işlemlerin de anayasa yargılaması kapsamında bir dava niteliğine sahip olduğu söylenebilir. Fakat doktrinde TFF Tahkim Kurulu'nun kararlarının TFF adına verilmiş idari kararlar olduğu da ileri sürülmektedir[161]. Öncelikle TFF Tahkim Kurulu'nun işleyişinin medeni usul hukuku ve milletlerarası özel hukukunda yer alan tahkim kavramı ile bir benzerlik taşımadığı söylenmektedir[162]. Ardından TFF'nin her ne kadar kanunda özel hukuk hükümlerine tabi özerk bir tüzel kişilik olduğu düzenlense[163] de bir özel hukuk tüzel kişisi olmadığı ve kamu tüzel kişisi olması sebebiyle[164] TFF Tahkim Kurulu tarafından verilen kararların idari kararlar olduğu ileri sürülmektedir[165]. Yine aynı görüş doğrultusunda TFF Tahkim Kurulu üyelerinin tarafsızlık ve bağımsızlıklarına ilişkin getirilen eleştirilerin, Anayasa 9. maddesinde uyarınca yargı yetkisinin, bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılması gerekliliği kapsamında değerlendirildiğinde Kurul tarafından verilen kararların bir yargı kararı olmadıkları ve idari karar oldukları öne sürülmektedir[166].

---

156 Pekcanıtez, Atalay and Özekes (n 79) 205.

157 Esen (n 138) 81; Sabuncu and Esen (n 82) 80; Bilgin (n 65) 354.

158 AYMK 27.12.2012, 2012/102 E., 2012/107 K.

159 Kılıç (n 90) 47.

160 Bilgin (n 65) 354.

161 Özdemir Kocasakal (n 2) 110; Gündoğdu (n 76) 151.

162 Özdemir Kocasakal (n 2) 110.

163 Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunu 1. maddesi uyarınca "*(b)u Kanunun amacı; her türlü futbol faaliyetlerini milli ve milletlerarası kurallara göre yürütmek, teşkilatlandırmak, geliştirmek ve Türkiye'yi futbol konusunda yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek üzere, özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özerk Türkiye Futbol Federasyonunun kurulması, teşkilat, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenlemektir*".

164 Ayanoğlu (n 131) 52–54; Işıklar (n 73) 106.

165 Uz (n 3) 268; Ayanoğlu (n 131) 54.

166 Uz (n 3) 274. TFF Tahkim Kurulu'nun yargı merci olmadığı yürütme ve idare yetkisi kullandığı ve aldığı idari kararlara karşı da idari yargıya başvuru yolunun açık olması gerektiği ileri sürülmektedir. Ayanoğlu (n 131) 55 vd.

Günümüzde futbolu düzenleyen münhasır bir teşkilat olarak TFF'nin bir özel hukuk tüzel kişisi olduğu ve TFF Tahkim Kurulu'nun yargı işlevi yerine getiren bir kurul olarak düzenlemesi sebebiyle kararlarının idari karar olmadığı genel olarak kabul edilmektedir[167]. TFF Tahkim Kurulu bir yargılama yapmakta, hakemler bir dava yürütmekte ve bu kararlar hakkında eğer itiraz yolu kapatılmamış ise kararlar hakkında adli yargıda itiraz edilebilmektedir. Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ise yalnızca zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceğinin ve hatta bu kararlara itiraz edilemeyeceğinin düzenlenmesi, tahkim kurulları tarafından konu hakkında verilen kesin ve bağlayıcı kararların bir yargı kararı olduğunu ve hakem kararlarının idari karar olmadığını ortaya koymaktadır. Hakemlerin tarafsızlık ve bağımsızlıklarına ilişkin şüphelerin kurulun yaptığı işlemin hukuki niteliğini değiştirebileceğinin söylenmesi de çok tutarlı görünmemektedir. TFF Tahkim Kurulu kararlarının idari kararlar olmadıkları yargı kararları ile de birçok kez kabul edilmiştir[168]. Bu sebeplerle TFF Tahkim Kurulu'nda görülmekte olan uyuşmazlıkların somut norm denetimine başvuru şartı olan "dava" niteliğine sahip olduğu söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de zorunlu tahkime konu uyuşmazlıkların niteliği ve tarafların ihtilafı çözüme kavuşturma amacı bakımından mahkemelerde görülen benzer nitelikte bir davaya konu uyuşmazlığın mahiyetinden ve yargıdan hukuki korunma talep edilen davalara konu olan uyuşmazlıklardan herhangi bir farkı bulunmadığını belirtmiştir[169].

C. Tahkim Kurulu'nun Görülmekte Olan Davada Uygulayacağı Düzenlemenin Kanun veya Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Olması Gerekliliği

Bir davada somut norm denetimi yoluna başvuru için uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerinin anayasaya aykırı olduğu kanısına

---

167 Gemalmaz, 'Spor Hukukunun İnsan Hakları Boyutu' (n 25) 132.

168 Konu Danıştay'da birçok davaya konu olmuş ve TFF Tahkim Kurulu kararların idari kararlar olmadığı yönünde kararlar verilmiştir. Bu kararlara örnek olarak şu kararlar verilebilecektir: "*…Yasanın bu kuralları karşısında Türkiye Futbol Federasyonu'nun genel idarenin dışında kalan ve kamu kurumu niteliği taşımayan bir özel hukuk tüzel kişisi olması nedeniyle (Yayın Talimatının) idari işlem niteliği bulun(madığını)*" belirtmiştir. D10.D, E.1997/972, K.1997/2081, T.27.5.1997; "*Türkiye Futbol Federasyonu'nun genel idarenin dışında yer alan bir özel hukuk tüzel kişiliğine dönüştüğü, Futbol Federasyonu ile kulüplerarasında çıkan uyuşmazlıkların Tahkim Kurulu'nca incelenerek kesin karar bağlanması gerektiği ve çalışmalarını Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na göre yürütmesi öngörülen Tahkim Kurulunca verilen kararların da HUMK'nda düzenlenen tahkim usulü uyarınca adli yargı yerinde incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.*" D. 10. D., 20/02/1991, E. 1989/2924, K. 1991/547, in DD, S.82-83, s.1005; "…, *3461 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle, Türkiye Futbol Federasyonu'nun genel idarenin dışında yer alan bir özel hukuk tüzel kişiliğine dönüştüğü Futbol Federasyonu ile kulüpler arasında çıkan uyuşmazlıkların tahkim kurulunca incelenerek kesin karara bağlanması gerektiği ve çalışmalarını Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre yürütülmesi öngörülen Tahkim Kurulunca verilen kararlarında HMK'nda düzenlenen tahkim usulü uyarınca adli yargı yerinde incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.*" D. 10D, E.1989/2924, K.1991/547, T.20.02.1991, DD.82-83, s.1005-1007; "*… 2. İdare Mahkemesi Tahkim Kurulunun 3813 sayılı Yasaya göre tamamen özel hukuk hükümlerine tabi olarak kurulan Türkiye Futbol Federasyonu'nun organı olduğu, özel hukuk hükümlerine tabi olarak tesis edilen işlemlerin ise kamu hukuku kurallarına dayanılarak tesis edilen idari işlem niteliği taşımadığı, dolayısıyla uyuşmazlığın görüm ve çözümünün adli yargı yerine ait olduğu gerekçesiyle davayı görev yönünden reddetmiştir. … temyiz isteminin reddine ve anılan kararın onanmasına … karar verildi.*" D. 10. D, E.1997/3478, K.1998/826, T.25.2.1998.

169 AYMK 25.06.2020, 2019/112 E. 2020/35 K., p.13.

varılması gereklidir. Bu bağlamda herhangi bir kanun hükmü için değil, o davada uygulanacak kanun yahut Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükmü için denetim yoluna gidilebilir[170]. TFF Tahkim Kurulu tarafından görülen uyuşmazlıklarda da somut norm denetimine başvurulabilmesi için TFF Tahkim Kurulu tarafından uygulanacak kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin anayasaya aykırılığına dair bir iddianın söz konusu olması gerekmektedir.

Türk hukuku uyarınca görülmekte olan davada "uygulanacak kural" kavramından ne anlaşılması gerektiği hususunda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüş mahkemenin anayasaya aykırılık iddiasının Anayasa Mahkemesi'ne götürebilmesi için davanın kaderinin o kanunun anayasaya aykırılığı meselesinin çözümüne bağlı olması gerektiğini ifade etmektedir[171]. Davanın esasına etkisi olacak bir anayasaya aykırılık iddiasının ön mesele yapılması, esas hükme etkisi göz önünde bulundurulmadan her meselenin anayasaya aykırılık meselesi yapılmaması gerektiği ve bu bağlamda uygulanacak kural kıstasının dar yorumlanması gerektiği görüş kapsamında belirtilmektedir[172]. Nitekim yasa koyucu, davada uygulanacak tüm yasaları kastetme amacında olsaydı bunu açıkça belirtebileceğinden ancak davanın esasına etkili bir normun anayasaya aykırılık meselesinin ön mesele yapılması gerektiği savunulmaktadır[173]. Bununla birlikte karşı görüş, uygulanacak kural deyimini geniş yorumlayarak mahkemenin o dava nedeniyle uygulamak durumunda kalacağı doğrudan ya da dolaylı etkisi bulunan bütün kanun ya da kararnamelerin uygulanacak kural kavramı dahilinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir[174]. Esas amaç anayasaya aykırı normların hukuk düzeninden temizlenmesi ise "uygulanacak yasa" ifadesini geniş yorumlamak daha uygun düşmektedir[175]. Sonucu etkileyecek kanun kıstasına dayanmanın, takdire ve kötüye kullanmaya elverişli bir durum yaratacağı da doktrinde ileri sürülmektedir[176].

Anayasa Mahkemesi içtihatlarında itiraz konusu kural, mahkemenin bakmakta olduğu uyuşmazlığı lehte ya da aleyhte sona erdirecek bir kural olmadığında yani itiraz konusu kuralın davada uygulanma olanağı bulunmadığında Anayasa Mahkemesi itiraz konusu kurala ilişkin başvuruyu mahkemenin yetkisizliği

[170] Gözler (n 54) 445. İtiraz konusu kural hem esasa hem de usule ilişkin bir kural olabilir. Eren (n 60) 1100; Ülkü Müge Kadıgil, 'İtiraz Başvurularında "Davaya Uygulanacak Kural Sorunu', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006) 274.

[171] Tahsin Bekir Balta, 'Türkiye'de Anayasa Yargısı' (1961) 18 AÜHFD 547, 562.

[172] Kıratlı (n 153) 35; Azrak (n 49) 686–687; Özbudun (n 54) 402; Karagülmez (n 45) 211.

[173] Kıratlı (n 153) 35.

[174] Rona Aybay, 'Tanık Anayasaya Aykırılık İtirazı İleri Sürülebilir Mi?' (1969) 60 Adalet Dergisi 32, 35; Aliefendioğlu (n 60) 163.

[175] Esen (n 138) 86.

[176] Servet Armağan, *Anayasa Mahkememizde Kazai Murakebe Sistem* (İÜHF Yayını 1967) 85–86.

nedeniyle reddetmektedir[177]. Fakat görülmekte olan bir davada mahkemece uygulanacağı belirlenmiş ve bu sebeple de itiraz konusu yapılmış kuralın, o davada uygulanıp uygulanamayacağı hususunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan değerlendirme, mahkemenin takdir yetkisini ortadan kaldıracak yahut mahkemenin yerine geçerek davada uygulanacak kuralı tespit etmek sonucunu doğuracak şekilde kullanılmamalıdır. Nihayetinde "uygulanacak yasa" kıstasını aramakta amaç Anayasa Mahkemesi'nin görev alanını saptamak ve belirlenmiş bir çerçeve ve koşulda anayasal denetim yapılmasını sağlamaktır. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi'nin uygulanacak yasa değerlendirmesinde yetkisinin sınırları olmalıdır. Görülmekte olan davadan tamamıyla bağımsız ve alakasız olmadığı surette, uygulanacak yasa kuralı yönünden inceleme, mahkemenin itiraza konu ettiği kural doğrultusunda yapılmalıdır. Bu incelemede de uygulanacak kurallara bağlantılı olan başka kuralların da göz önünde bulundurulması gerekir[178]. Sonuçta itiraz yolunda esas amaç anayasa aykırı kuralların evleviyetle hukuk düzeninin dışına çıkarılmasıdır[179]. Bu sebeplerle Anayasa Mahkemesi "uygulanacak kural" kıstasını geniş yorumlamalıdır. Bir kanun ya da Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükmünün o davada uygulanmasının ihtimal dahilinde olması ile yetinilmelidir[180]. Nitekim bir davada doğrudan uygulanmasa da dolaylı olarak davanın sonuçlanmasına etkisi olacak bütün kurallar değerlendirmeye alınmalıdır[181].

İhtiyari tahkim yargılamalarında tarafların irade serbestisi kapsamında tahkim yargılamalarına uygulanacak hukuku belirleme yetkileri olduğu kabul edilirken zorunlu tahkim yargılamalarında ilgili düzenlemelere bakmak suretiyle tarafların

---

177 AYMK 31.05.2017, 2017/125 E., 2017/100 K; AYMK 31.10.2013, 2013/49 E., 2013/125 K; Anayasa Mahkemesi kararlarında "*uygulanacak yasa kuralı*" deyimi şu şekilde ifade edilmektedir: "*bakılmakta olan davayı, yürütmeye, uyuşmazlığı çözmeye ve davayı sona erdirmeye yarayacak kurallardır*" AYMK 19.03.1996, 1996/12 E., 1996/8 K.; "*davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan yahut tarafların istek ve savunmaları çerçevesinde karara varmakta göz önünde tutulması gereken kurallardır*" AYMK 15.07.2002, 2002/116 E., 2002/67 K.; AYMK 14.07.2016, 2015/105 E., 2016/133 K ; "*davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır*" AYMK 29.11.2017, 2017/173 E., 2017/159 K.; AYMK 31.05.2017, 2017/125 E., 2017/100 K; AYMK 09.05.2017, 2016/143 E., 2017/23 K.; AYMK 28.12.2017, 2017/177 E., 2017/174 K.; AYMK 28.12.2017, 2017/176 E., 2017/173 K.

178 Aliefendioğlu (n 60) 167–168. Somut bir olayda uygulanacak kuralla bağlantılı olan başka kuralların da değerlendirilmesine ilişkin bir örnek olarak bkz. AYMK, 23.09.1996, 1996/15 E, 1996/34 K

179 Bir Anayasa Mahkemesi kararında yer alan azınlık görüşünde de uygulanacak kuralın salt dava dilekçesi, davayı açan belgeler yahut iddianamede belirtilen yasa kurallarından ibaret olarak anlaşılmaması gerektiği, uygulanacak kuralın tespiti açısından yerel mahkemeler ile temyiz mahkemelerinin farklı değerlendirebileceği, uygulanacak yasa kuralının ancak dinamik ve teknik bir inceleme sonrasında belirlenebileceği gerekçeleriyle itiraza konu başvurunun esasının incelenmesi gerektiğini belirtilmiştir. AYMK 11.10.2016, 2015/7105 E., 2016/133 K., (Serruh Kaleli, Alparslan Altan Karşı Oy Gerekçesi) Aynı yönde AYMK 13.05.2015, 2015/48 E, 2015/45 K. (Serruh Kaleli, Alparslan Altan, Erdal Tercan Karşı Oy Gerekçesi) Fakat Anayasa Mahkemesinin bazı kararlarında, itiraz başvurusuna konu kuralın davada uygulanacak kural olduğuna çoğunluk görüşüyle karar verilip esas incelemesine geçilmesine rağmen üyeler arasında itiraza konu kuralın davada uygulanacak kural olmadığı yönünde görüş ayrılıkları da ortaya çıkabilmektedir. AYMK 08.10.2015, 2015/36 E, 2015/87 K (Zühtü Arslan, m. Emin Kuz, Alparslan Altan, Burhan Üstün, Nuri Necipoğlu, Serdar Özgüldür Karşı Oy Gerekçesi); Aynı yönde AYM azınlık oyu görüşü AYMK 14.04.1999, E.1998/53, K.1999/11.

180 Baki Kuru and Burak Aydın, *Medeni Usul Hukuku* (5th edn, Yetkin Yayınları 2021) 715.

181 "*Esasen bir dâvada uygulama yeri bulunan Kanun hükmü deyim veya kavramı, o dâvada sadece dâvayı açan belgede uygulanması istenen hükümleri değil, aynı zamanda dâvanın esasına etkili ve sonucu da değiştirecek nitelikte olup, dolaylı biçimde uygulanacak hükümleri de kapsamaktadır.*" AYMK 08.07.1971, 1971/28 E. 1971/64 K.

hukuk seçme haklarının olup olmadığı veya uyuşmazlığın hangi hukuk ile çözümlenmesi gerektiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. TFF Tahkim Kurulu önüne gelen uyuşmazlıklarda da TFF Statüsünün 61/7 hükmü uyarınca TFF Statüsü hükümleri ile FIFA ve UEFA kurallarına ve yargılamaya ilişkin kanunların ilgili hükümlerine ve TFF Tahkim Kurulu Talimatı 19. maddesi uyarınca da 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, TFF Statüsü, Federasyon Talimat ve Düzenlemeleri ile FIFA ve UEFA kurallarını esas alarak Türk maddi hukukuna göre karar verileceği düzenlenmiştir.

TFF Tahkim Kurulu tarafından yürütülen yargılamalarda ilgili düzenlemeler uyarınca tarafların uygulanacak hukuku seçme imkanları bulunmamaktadır[182]. TFF Tahkim Kurulu mahkemelerde de dikkate alınması gereken Türk maddi hukuk hükümleri ile uyuşmazlıkları değerlendirmelidir. Fakat Kurul, UEFA ve FIFA kuralları gibi Türk hukuku açısından doğrudan bağlayıcılığı olmayan hükümleri de dikkate alarak değerlendirme yapacaktır. TFF Tahkim Kurulu'nun, Türkiye Futbol Federasyonu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı yapılan itirazlarda değerlendireceği hükümler konusunda ilgili düzenlemeler kapsamında geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu söylenebilecektir. TFF Tahkim Kurulu'nun UEFA ve FIFA kurallarını esas alarak yargılama yapacak olmasının ilgili statü ve talimat kapsamında özel olarak düzenlenmesi, kurulun yapacağı yargılamalarda, CAS içtihatları gibi uluslararası unsurların da dikkate alındığı, gelişmekte olan lex sportiva kapsamında bir yargılama yapılacağının öngörüldüğü anlamına gelmektedir. TFF Tahkim Kurulu Türk maddi hukuku kapsamında bir yargılama yaparken, anayasanın temel ilkelerine ilişkin hükümleri ve milletlerarası alanda gelişen spor hukukuna ilişkin lex sportivanın esaslı unsurlarını dikkate alacaktır [183].

TFF Tahkim Kurulu'nun Türk maddi hukuk kuralları kapsamında yargılama yaparken, yargılama sırasında dikkate alacağı kanunlarda veya konu hakkında var olan bir Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde var olduğu düşünülen Anayasaya aykırılık hakkında somut norm denetimine başvurabilme yetkisine sahip olması gereklidir.

TFF Tahkim Kurulu'nun davaya uygulayacağı ve somut norm denetimine başvurabileceği kuralların hangileri olabileceğine dair yorumun da geniş yapılması gerekmektedir. Örneğin, 7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu kapsamında değiştirilen 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunun 6. maddesi kapsamında kurulan bir tahkim kurulunun, AİHM Ali Rıza ve Diğerleri kararında bahsedilen sebeplerle, tarafların adil yargılanma hakkına ve dolayısıyla Anayasaya aykırı olduğu söylenebilir. Bu durumda kanun hükümlerine

[182] Can Yöney, 'Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Sportiva' in Sibel Özel and Hatice Selin Pürselim (eds), *Atipik Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk* (2nd edn, On İki Levha 2024) 106.

[183] ibid 107.

göre kurulan bir Tahkim Kurulu'nca yapılan yargılamada, Kurul'un oluşturulmasına ilişkin ilgili hükmün Anayasaya aykırılığı sebebi ile somut norm denetimi yolu işletilebilmelidir. İlgili kuralın davanın esasına ilişkin olmadığı sebebiyle somut norm denetimine başvurulamayacağı kabul edilmemelidir. Aksi bir yorum, Tahkim Kurulu tarafından davada uygulanacak kural tabirinin dar yorumlanması ve somut norm denetimine ilişkin başvuru hakkının kısıtlanması anlamına gelecektir.

D. Tahkim Kurulu'nun Görülmekte Olan Davada Uygulayacağı Kuralı Anayasaya Aykırı Bulması

Davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse somut norm denetimine re'sen başvurabilecektir. Her ne kadar taraflarca da Anayasaya aykırılık ileri sürülebilecekse de Anayasaya aykırılığa mahkeme tarafından re'sen kanaat getirilmesi ile taraflarca öne sürülen anayasaya aykırılık iddiasının ciddi olduğuna karar verilmesine ilişkin yapılan değerlendirme birbirlerinden farklıdır[184]. Taraflarca ileri sürülen Anayasaya aykırılık iddialarında mahkeme aykırılık kanısında bulunmak zorunda olmayıp, aykırılık iddiasını ciddi bulması yeterlidir[185]. Yani iddiayı ciddi bulma, o iddiaya katılmak demek değildir, zihinlerde şüphe doğurmuş olması yeterlidir[186]. Bu bağlamda mahkeme sadece filtre görevi görmektedir. Mahkeme re'sen aykırılık kanısına vardığında ise taraflar aksi yönde iddiada bulunsa dahi mahkeme, Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilir[187]. Netice olarak itiraz yoluna başvuru yetkisi münhasıran mahkemeye ait olup, taraflar bu yetkiyi müstakil şekilde kullanamaz[188].

Tahkim kurullarının somut norm denetimi için Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yetkilerinin olup olmadığının değerlendirilmesinden önce milletlerarası alanda hakemlerin anayasaya uygunluk denetimi yapıp yapamayacaklarına dair tartışmalardan bahsedilmesi, tahkim yargılaması ve bu yargılamalarda hakemlerin yetkilerine ilişkin anlayışın ortaya konulması için yerinde olacaktır. Doktrinde bir görüş, milletlerarası tahkim yargılamaları devletin usuli teşkilatı içinde yer almadığı için bir hükmün Anayasaya aykırılığının yetkili kurumca tespitinin beklenmeden, hakemlerin hukuku bir bütün olarak uygulama yetkisi kapsamında uygulanacak hükümlerin üst norm olan Anayasaya aykırılığının tahkim yargılamalarında değerlendirilebileceğini ve hatta hakemlerin anayasaya aykırı hükümleri uygulamama

[184] Lütfi Duran, 'İtiraz Yolu Ile Anayasaya Aykırılık İddiası ve Temel Hak ve Ödevlerin Kanunla Düzenlenmesi' (1965) 31 İÜHFM 284, 296; Ülgen (n 12) 151; Ömer Emrullah Egeli, 'Somut Norm Denetiminde Anayasaya Aykırılık İddiasının Ciddiliği Meselesi' (2022) 39 Anayasa Yargısı Dergisi 213, 221.

[185] Kuru and Aydın (n 180) 716; Azrak (n 49) 697.

[186] Kıratlı (n 153) 68; Kanadoğlu and Duygun (n 155) 469.

[187] Duran (n 184) 296.

[188] ibid 297.

görevi olduğunu ileri sürmektedir[189]. Bu görüş, hakemlerin kendilerine tanınan yetki kapsamında Anayasaya aykırılık denetimi yapabileceklerini ve hatta hakemlerin bu yetkilerini başka bir kuruma (bir anayasa mahkemesi veya anayasa komisyonuna) devredemeyeceklerini ileri sürmektedir[190]. Bu görüşe karşı olarak, bizim de katıldığımız görüş uyarınca, hakemlerin bir hükmün anayasaya aykırılığını tahkim yargılaması içerisinde denetleyemeyeceği savunulmaktadır. Öncelikle tarafların hakemlere tanıdıkları yetki, aralarındaki uyuşmazlığın çözümlenmesine yönelik verilmiş bir yetkidir. O halde tahkim yargılamalarında hakemlerin anayasal bir değerlendirme yapma yetkilerinin olduğunun bahsedilmesi oldukça zordur. Hakemlerin bir devlet mahkemesinde ilgili hukuk nasıl uygulanıyor ise tahkim yargılamasında da benzer bir şekilde ilgili hukuku değerlendirmeleri gerekmektedir[191]. Bir hükmün anayasaya aykırı olduğuna karar verme yetkisi çoğu hukuk sisteminde özel olarak bir mahkeme veya komisyona verilmiştir. Hatta bu yetki, bir yargılama işleminden öte yasama işleminin denetlenmesi gibi kabul edilmektedir. Bu sebeple hakemlerin de bir hükmün anayasaya aykırılığına ilişkin ilgili mahkeme veya komisyonun verdikleri kararlar ile bağlı olmaları gerekmektedir[192].

Mahkemelerde yargılamayı yapan yetkili kişi hakim iken tahkim yargılamalarında yargılamayı yapan yetkili kişiler hakemlerdir. İşlevsel yönden hakemler bir hukuk normunu somut bir olay yahut ilişkiye yargısal usullere uygun surette uygulayan tarafsız ve bağımsız merci konumundadır[193]. Bu sebeple milletlerarası alanda hakemlerin bir hükmün anayasaya aykırılığını kendilerine tanınan yetki kapsamında yapabilecekleri dahi savunulurken, milletlerarası nitelikte olmayan zorunlu tahkim yargılamalarında hakemlerin uygulamakla yükümlü oldukları kanunların anayasaya aykırılığının değerlendirilmesi için hakimler gibi re'sen Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yetkilerinin olduğunun kabul edilebilmesi gerekmektedir. Hakemlerin uygulanacak hükümlerin anayasaya aykırılıklarına ilişkin değerlendirme yapıp yapamayacakları ayrı bir tartışma konusu olsa da hakemlerin hükümler hakkında Anayasaya Mahkemesi'0 ne itirazda bulunulabilme yetkileri olduğu kabul edilmelidir.

[189] Paulsson (n 115) 215-218–224; Paulsson (n 5) 254; Horacio A Grigera Naon, 'Should International Commercial Arbitrators Declare a Law Unconstitutional?', *Practising Virtue: Inside International Arbitration* (Oxford 2016) 310.

[190] Paulsson (n 115) 226. Hakemlerin uygulanacak hukukun anayasaya aykırılığını değerlendirme yetkisinin olup olmadığı *lex arbitriye* göre belirlenecektir. Bu sebeple hakemlerin anayasaya uygunluk denetimi yapabilme yetkisine sahip olduklarının kabul edildiği hukuklarda tahkim yerinin ve uygulanacak hukukun anayasaya aykırılık iddia edilen yer ve hukuk olması gerekmektedir. Bu sayede hakemlerin anayasaya aykırılığa ilişkin verdikleri kararlar, karar hakkında açılabilecek bir iptal davasında mahkemece de incelenebilecektir. Aksi halde bir ülkede açılan iptal davasında, başka bir ülkenin hükmünün anayasaya aykırı olduğuna dair yapılan değerlendirmenin incelenmesi gibi garip bir durum ortaya çıkabilecektir. Naon (n 189) 308-310–312. Hakemlerin uygulanacak hukukun anayasaya aykırılığını değerlendirme yetkilerinin olduğunun savunulduğu hukuk sistemleri bulunmaktadır. Örneğin, Polonya hukukunda tahkim kurulları somut norm denetimi için Anayasa Mahkemesi'ne başvuramasa bile yargılama kapsamında anayasaya uygunluk denetimi yapabilmelerinin gerekli olduğu doktrinde ileri sürülmektedir. Olas (n 79) 198. Yine Arjantin hukuku uyarınca da hakemlerin uygulanacak kanunun anayasaya aykırı olduğuna dair değerlendirme yapabilecekleri kabul edilmektedir. Naon (n 189) 309.

[191] Pierre Mayer, L'arbitre international et la hiérarchie des norms, 2 Revue de l'arbitrage 361 et seq. (2011) 374 naklen Paulsson (n 5) 247.

[192] ABD. hukuku uyarınca da benzer bir şekilde tahkim kurullarının bir kuralın anayasaya aykırılığını denetleme otoritesine sahip olmadıkları kabul edilmektedir. Naon (n 189) 311.

[193] Ülgen (n 12) 176.

Hatta zorunlu tahkim yargılamalarında hakemlerin yetkilerinin kaynağı tarafların iradelerinden öte kanundan geldiği için hakemlerin tarafların iradeleri hilafına somut norm denetime başvurma yetkilerinin bulunduğu söylenebilir.

Anayasa'nın 59. maddesi gereğince spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin karar vermekle yükümlü tutulan zorunlu tahkim kurulu, uyuşmazlık hakkında bağlayıcı karar verir ve bu yönüyle bir yargılama yapar. Bu bağlamda hukukçu üyelerden oluşan, taraflar açısından kesin kararlar veren TFF Tahkim Kurulu'nun bakmakta olduğu davada uygulayacağı kuralı anayasa aykırı bulduğunda ilgili yasayı Anayasa Mahkemesi'ne re'sen taşıyabilmesi aynı zamanda anayasanın üstünlüğü ilkesi çerçevesinde bir yükümlülüktür. Nitekim Anayasa'nın 138. maddesi gereğince anayasanın üstünlüğünü gözetmek tüm yargıçların görevi[194] ise spor yöneticileri ve sporculara ilişkin yargı görevini yerine getiren tahkim kurulu için de bu bir görevdir. Dolayısıyla da Tahkim Kurulu, TFF'nin yasal normlarının uygulanması ve yorumlanması konusunda yetkili olduğundan, bu kuralların anayasal normlara uygun olup olmadığının değerlendirilmesi talebinde de bulunulabilmelidir. Kaldı ki gerek Anayasa Mahkemesi gerekse AİHM tarafından yargı görevi yerine getiren bir kurul olduğu kabul edilen TFF Tahkim Kurulu'na somut norm denetimine başvurabilme imkanı tanımamak Anayasaya aykırı yasaların uygulanmasına da göz yummak anlamına gelecektir. Anayasanın üstünlüğü ilkesi gereği yasanın anayasaya aykırı olduğu durumda bir mahkemenin ya da kurulun bu yasaya karşı talepte bulunma hakkının tanınması gerekmektedir.

TFF Tahkim Kurulu tarafından yürütülen yargılamada tarafların uygulanacak hukuka aykırılığı ileri sürmeleri halinde nasıl bir değerlendirme yapılacağının değerlendirilmesinden önce son olarak, hakemlerin Anayasaya aykırılığı fark ettiklerinde re'sen mahkemelerden somut norm denetimi için yardım talep edip edemeyeceklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Tahkim yargılaması öncesi veya sırasında, tahkim kurulları mahkemelerden kimi konularda yardım talep edilebilecektir. Tahkim yargılamalarına mahkemelerin yardım veya müdahalelerinin sınırları kanunen çizilmiş ve belirli konular haricinde mahkemelerin yetkileri sınırlandırılmıştır[195]. Tahkim kurulları her ihtiyaç duydukları konuda yardım talep edemeyecek, yardım edilecek hususun kanunen düzenlenmiş olması gerekmektedir[196]. Bu sebeple tahkim kurullarının, uygulayacakları bir hükmün anayasaya aykırılık teşkil ettiğini düşündükleri bir durumda, konuya ilişkin bir kanuni düzenleme olmadan, mahkemelerden somut norm denetimi yapılması hakkında yardım talep edemeyeceklerdir.

---

194 Tanör and Yüzbaşıoğlu (n 40) 137.

195 Pekcanıtez and Yeşilırmak (n 6) 2628; Akıncı (n 1) 122; Şanlı, Esen and Ataman-Figanmeşe (n 1) 774.

196 Örneğin, HMK 411. maddesinde uyarınca *"(t)ahkim yargılamasına mahkemelerin yardımı, bu Kısımda açıkça izin verilmiş olan hâllerde mümkündür*" denilerek bu husus vurgulanmıştır.

E. Tahkim Kurulu'nun Görülmekte Olan Davada Tarafların İleri Sürdüğü Anayasaya Aykırılık İddiasını Ciddi Bulması

Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca bir davaya bakmakta olan mahkeme, taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi başvurusunda bulunacaktır. Yani tarafların re'sen ve doğrudan somut norm denetimi yoluna gitmeleri mümkün değildir[197]. Her halükarda tarafların iddiasının mahkeme süzgecinden geçmesi gerekmektedir[198]. Bu bağlamda somut norm denetimi yolu hak arama özgürlüğünün spesifik bir boyutu olmakla birlikte iddianın yerel mahkeme tarafından ciddi bulunması şartına bağlı olmasından ötürü de dolaylı haktır[199]. Öte yandan yerel mahkemenin re'sen de bu denetim yoluna gitmesinin mümkün olması karşısında doğrudan yetki boyutunun da olduğu görülmektedir[200].

Anayasada bireylere iptal davası açma yetkisi tanınmamış olmasına karşın somut norm denetimi yoluyla anayasaya aykırı hükümlerin kendilerine uygulanmasına engel olma imkanı tanınmıştır[201]. Bu denetim yolu bireylerin haklarının hem maddi hem de usulü açıdan korunmasını sağlamaya yöneliktir[202]. Nitekim bu denetim yolu ile taraflara anayasaya veya insan haklarına aykırı kanunların iptal edilmesi için harekete geçme imkanı tanınmıştır. Bu yolla mahkemelerin uyguladığı yasanın anayasallık denetimini sağlama yetkisi o uygulamadan zarar görecek kişilere de açılarak, bireyler haklarının savunulmasına katılmıştır[203]. Nitekim somut norm denetimi yolunda iddialar mahkemelerin değerlendirmesinden geçmekte[204] ve taraflar iddianın ciddi bulunması kriterine bağlı olarak kendilerine uygulanan yasalar hakkında dolaylı olarak başvuru hakkına sahip olmaktadır[205].

Anayasaya aykırılık iddiasını; davalı, davacı, sanık[206] veya katılan taraf ileri sürebilecektir[207]. Bunların özel veya tüzel kişi olmasının bir önemi olmamakla birlikte davanın tarafı konumunda olmaları yeterlidir. Dolayısıyla kişilerin somut norm denetimi yoluna başvuru hakkından yararlanması doğrudan davada taraf olmalarına bağlıdır. Tanık[208] ve bilirkişi gibi davada taraf sıfatına haiz olmayan kimseler ise anayasaya aykırılık itirazı ileri süremezler[209].

---

197 Duran (n 184) 296; Eren (n 60) 1111.

198 Duran (n 184) 296.

199 Sezer (n 68) 260.

200 ibid.

201 Başlar (n 99) 32.

202 Sezer (n 68) 260.

203 Kaboğlu (n 54) 361.

204 Duran (n 184) 296; Gönenç (n 48) 95.

205 Ülgen (n 12) 141; Sezer (n 68) 260.

206 Bilgin (n 65) 363..

207 Kanadoğlu and Duygun (n 155) 469; Ülgen (n 12) 146.

208 Tanığın anayasaya aykırılık itirazında bulunup bulunamayacağı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aybay (n 174) 33–36. Doktrinde tanığın, kendisine uygulanan yasa kuralının, temel hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği durumda, anayasaya aykırılık iddiasında bulunabileceği de savunulmaktadır. ibid 33 vd.; Azrak (n 49) 686; Kıratlı (n 153) 66.

209 Tanör and Yüzbaşıoğlu (n 40) 533; Bilgin (n 65) 363.

Taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiası ile yapılacak somut norm denetiminin etkililiği, Anayasaya aykırılık itirazını değerlendirecek olan yargı merciinin aykırılık itirazını ciddiye almasına bağlı olarak değişecektir. Zira tarafların Anayasaya aykırılık itirazının ciddiliğini davaya bakan mahkeme takdir[210] ve tespit edecektir[211]. İddianın ciddiliğinin değerlendirilmesi takdire dayandığından ve hukuki bir anlam taşımadığından doktrinde eleştirilmektedir[212]. Bir sınırlama yapma amacı açık olmasına rağmen, "ciddilik" ifadesi belirsiz ve yetersizdir[213]. Bazı yazarlar "ciddiliği" aykırılık iddiasının yerinde ve haklı görülerek mahkemenin de aykırılık kanısına varması şeklinde yorumlarken[214], çoğunluk görüşünü savunan yazarlar ise iddianın aykırılık şüphesi doğurmuş olması[215] ve hukuksal açıdan tartışmaya değer olması şeklinde yorumlamaktadır[216].

Ciddilikten temel olarak anlaşılması gereken objektif ve sübjektif kriterler ile tespit edilebilecektir. Anayasaya aykırılık iddiasının, objektif olarak hukuki bakımdan savunulabilir ve tartışılabilir olması objektif kriter olarak değerlendirilebilecektir[217]. Hukuki dayanaktan yoksun olmayan bir iddia, objektiflik kriterini yerine getirecektir. Bu bağlamda mahkemelere de uygulayacağı kuralın Anayasaya uygun olup olmadığını değerlendirme yükümlülüğü yüklenmiş olur[218]. Ciddilik kriterinin sübjektif yönü ise somut norm denetiminin yargılama faaliyetini durdurucu etkisini kullanarak davayı uzatma amacını taşımamayı ve iyi niyetli olmayı gerektirir[219]. Bu bağlamda Anayasaya aykırılık itirazının davayı uzatarak makul sürede yargılanma hakkını ihlal edici nitelikte olmaması gerekir.

"Ciddilik" ölçütü ile Anayasa Mahkemesi'ne giden yola sınırlama ögesi kazandırılmak istendiği açıktır[220]. Mahkemece ciddilik değerlendirmesinin yapılmasının amacı temelsiz başvuruların elenerek Anayasa Mahkemesi'nin iş yükünün de azaltılmasıdır. Bu bağlamda tarafların aykırılık iddiasında bulunma yetkisinin kötüye kullanmalarını önleyecek tedbirlerin alınması makuldür. Bu sebeple gayri ciddi aykırılık iddiaları ile Anayasa Mahkemesi'ne gidilmesinin önüne geçilmesi de mantıklıdır[221]. Lakin kanaatimizce objektif kriter mevcut ise aynı

[210] Karagülmez (n 45) 206.

[211] Duran (n 184) 297.

[212] Ülgen (n 12) 151; Köksal (n 51) 646.

[213] Köksal (n 51) 646.

[214] Armağan (n 176) 85–86.

[215] Duran (n 184) 297; Kıratlı (n 153) 70.

[216] Aybay (n 174) 163 vd.; Azrak (n 49) 687; Kıratlı (n 153) 68 vd.; Kanadoğlu and Duygun (n 155) 469; Kuru and Aydın (n 180) 716.

[217] Azrak (n 49) 687; Kıratlı (n 153) 70; Esen (n 138) 99; Aybay (n 54) 168 vd.; Eren (n 60) 1111; Tanör and Yüzbaşıoğlu (n 40) 533; Aliefendioğlu (n 81) 21.

[218] Aliefendioğlu (n 60) 169.

[219] Duran (n 184) 297; Eren (n 60) 1111; Egeli (n 184) 213.

[220] Köksal (n 51) 646.

[221] Aybay (n 54) 173–175.

zamanda sübjektif kriterin de söz konusu olması anlamını yitirir. Zira görülmekte olan davada objektif yönden anayasaya aykırılığı hukuken tartışmayı gerektirecek bir norm var ise bu durumda anayasaya aykırılık iddiasını ileri süren tarafın aynı zamanda sübjektif yönden davayı uzatma niyeti olsa dahi bu niyet aykırılık itirazının değerlendirilmesine etki etmemelidir. Çünkü tarafların anayasaya aykırılık itirazının ciddiliği değerlendirmesinde sübjektif yönün açıkça ortaya çıkarılması yani iyi niyetin somut şekilde tespiti pek mümkün gözükmemektedir. Hukuki dayanaklarıyla öne sürülmüş bir aykırılık itirazı, niyet tayinini zaten içinde eritir. Mahkeme salt niyet okumayı ciddilik değerlendirmesine dayanak yapamayacağından, bu noktada önemli olan davaya bakan mahkemenin uygulayacağı yasa kuralının anayasaya uygun olup olmayacağı yönünde hukuki dayanaklarıyla birlikte yaptığı objektif araştırma ve değerlendirmedir. Aksi halde tarafların itirazda bulunma hakkı mahkemenin aykırılığı resen nazara alma yetkisi ile de birleşmiş olacaktır[222].

Anayasa'nın 152/2 ve 6216 Sayılı Kanun'un 40/2 hükmü uyarınca tarafların ileri sürdüğü Anayasaya aykırılık iddiası mahkemece ciddi bulunmazsa tarafların bu konudaki talebi, gerekçeleri de gösterilmek suretiyle reddedilir. Bu iddianın ancak temyiz merciinde esas hükümle birlikte incelenme ve karara bağlanma imkânı vardır. Bazı kararlar itiraz ya da istinaf kanun yolunda kesinleştiğinden temyiz merci ifadesini bir üst kanun yolu ya da üst mahkeme olarak yorumlamak gerekmektedir[223]. Anayasaya aykırılık iddiasının ciddi bulunmaması durumunda inceleme ve karara bağlamakla temyiz merci görevli olarak belirlenmiş olsa da temyiz yolu kapalı istinafa tabi kararlarda da yasal başvuru yolunda bu değerlendirme yapılmalıdır[224]. Temyiz yolu açık olan istinaf kararlarında, ciddi görülmeyen Anayasaya aykırılık iddiası, Yargıtay[225] ve Danıştay[226] tarafından esas hükümle birlikte incelenir[227]. Temyiz aşamasında da ciddi bulunmayan Anayasaya aykırılık itirazına karşı tarafların başka bir itiraz imkanı bulunmamaktadır[228]. Kanun yolu kapalı kararlar için ise Anayasaya uygunluk denetimi yapılamayacaktır[229].

TFF Tahkim Kurulu tarafından Türkiye Futbol Federasyonu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlar hakkında yapılan yargılamalarda da tarafların uygulanacak hükümlerin Anayasaya aykırılığını iddia edebilmesi ve Tahkim Kurulu tarafların iddiasını ciddi bulursa somut norm denetimi için Anayasa Mahkemesi'ne

222 Duran (n 184) 297.

223 Aliefendioğlu (n 60) 169; Egeli (n 184) 218.

224 Egeli (n 184) 219.

225 Yar. 11. HD, 23.12.2020, 2020/5657 E, 2020/6001 K.; Yar. 11. HD. 01.12.2020, 2020/5656 E., 2020/5557 K. <www.lexpera.com> accessed 3 April 2023.

226 Dan. 8. D. 14.06.201, 2016/4387 E, 2016/6774 K; Dan. 8. D. 13.03.2017, 2016/13941 E., 2017/1551 K. <www.lexpera.com> accessed 3 April 2023.

227 Aliefendioğlu (n 60) 170; Ülgen (n 12) 184.

228 Aliefendioğlu (n 81) 22; Ülgen (n 12) 143.

229 Aliefendioğlu (n 81) 22.

başvurabilmeleri gerekmektedir. Bu uyuşmazlıklar hakkında TFF Tahkim Kurulu tek yetkili ve zorunlu mercii olduğu için tarafların Anayasaya aykırılık iddialarını tahkim yargılamaları sırasında TFF Tahkim Kurulu'nda iddia edebilmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte Tahkim Kurulu'nun tarafların Anayasaya aykırılık iddiası hakkında yapabileceği ciddilik değerlendirmesi ve değerlendirmeye karşı tarafların itiraz haklarının bulunmaması hak arama özgürlüğü açısından bir problem olarak karşımıza çıkabilecektir. Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlar hakkında açılan davalarda TFF Tahkim Kurulu kararları kesin ve bu kararlara itiraz edilemeyeceği için TFF Tahkim Kurulu'nda taraflarca ileri sürülen bir Anayasaya aykırılık iddiası ciddi bulunmaz ise iddianın temyiz merciinde esas hükümle birlikte incelenme ve karara bağlanma imkânı da bulunmamaktadır.

Tahkim yargılamalarında tarafların ileri sürdüğü Anayasaya aykırılık iddiasının kim tarafından nasıl değerlendirileceği karşılaştırmalı hukukta da bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin, Portekiz hukuku uyarınca tahkim kurullarının Anayasa Mahkemesi'ne başvuru hakkı kabul edilse de ilgili başvuruyu değerlendirme konusunda tahkim kurulunun mu yoksa anayasa mahkemesinin mi yetkili olduğu konusunda bir kesinlik bulunmamaktadır. Doktrinde, usul hukukuna tabi tahkim yargılamalarında anayasaya aykırılık iddiasını değerlendirecek ve Anayasa Mahkemesi'ne başvuracak kurumun tahkim kurulu olduğu ileri sürülürken, vergi hukukuna tabi tahkim yargılamalarında anayasaya aykırılık iddiasını tahkim kurulunun değerlendiremeyeceği, talebin doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne gönderilmesi gerektiği ileri sürülmektedir[230]. Karşılaştırmalı hukukta tahkim yargılamasının kamusal niteliği dikkate alınarak bir ayrım yapılmıştır.

Türk hukuku uyarınca TFF Tahkim Kurulu kapsamında yürütülen yargılamalarda tahkim kurulunun ciddilik denetimi yapıp yapamayacağı iki farklı olasılık dahilinde değerlendirilebilecektir. Eğer TFF Tahkim Kurulu önündeki uyuşmazlık Türkiye Futbol Federasyonu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin değil ise Kurul'un verdiği kararlar hakkında iptal davası açılabilecektir. Bu iptal davasında tahkim yargılaması esnasında ileri sürülen ve ciddi olduğu kabul edilmeyen Anayasaya aykırılık iddiası mahkemece değerlendirilebilecektir. Fakat TFF Tahkim Kurulu'nun spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarının kesin olduğu ve bu kararlara karşı itiraz edilemediği için bu yargılamalar sırasında yapılan anayasaya aykırılık iddiaların ciddiliğinin Tahkim Kurulu'nca incelenme imkanının olduğu söylenemeyecektir. Eğer bu uyuşmazlıklar hakkında devam eden bir tahkim yargılamasında taraflar Anayasaya aykırılık iddiasında bulunurlarsa Tahkim Kurulu'nun bu iddiayı Anayasa Mahkemesi'ne iletmesi ve başvurunun Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir.

[230] Torgal (n 111).

III. Anayasa Değişikliği Önerisi

07.05.2010 tarihli 5982 Sayılı Anayasa Değişikliği Kanunu ile herkese, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurma imkanı getirilmiştir. Lakin 6216 sayılı Kanun'un 45'inci maddesinin üçüncü fıkrası ile Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerin bireysel başvuru konusu olamayacağı düzenlenmiştir. 2011 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile birlikte de spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin verilen zorunlu tahkim kurulu kararlarının kesin olduğu bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağı düzenlenmiştir. Böylelikle spor federasyonlarının yönetim ve disiplinine ilişkin kararları için hem tahkim yolu zorunlu tutulmuş hem de tahkim kurulu kararlarına karşı başka bir yargı merciine başvuru imkanının önü kapatılmıştır. Ayrıca tahkim kurulu kararları yargı denetimi dışında bırakıldığından bireysel başvuru imkanı da ortadan kaldırılmıştır. Anayasa Mahkemesi, spor tahkim kurullarınca verilen kararlara karşı yapılan bireysel başvuruları konu bakımından yetkisizlik gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermektedir. 2012 yılında bu yana spor tahkim kurulu kararlarına karşı yapılan beş bireysel başvuruda da Anayasa Mahkemesi'nin tutumu istikrarlı şekilde aynı yönde olmuştur[231]. Hal böyle iken bireysel işlem yapma yetkisi bulunan spor federasyonunun işlem ve eylemleri karşısında temel hak ve özgürlükleri ihlal edilen bireylerin hukuki anlamda tamamıyla eli kolu bağlanmıştır. Başta hukuk devleti ilkesi olmak üzere hak arama özgürlüğünü doğrudan zedeleyen bu durum anayasal hakları güvencesiz bıraktığı gerekçesiyle doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir[232]. Bu bağlamda Anayasa 59/3 hükmünün, bireysel başvuruları engellemeyecek şekilde yorumlanıp, uygulanması savunulmaktadır[233]. Çünkü aksi durumda sporcuların ve spor yöneticilerinin mahkemeye erişim hakkı ortadan kalkmakta ve hak arama özgürlükleri ise doğrudan ihlal edilmektedir.

Spor federasyonlarının yönetim ve disiplinine ilişkin kararlara karşı Tahkim Kurulu kararlarının kesin kabul edilip, bu kararlara karşı başka bir yargı merciine başvurulamaması sonucunda 6216 Sayılı Kanun 45/3 hükmü gereği bireysel

---

231 Öztürk Yazıcı Başvurusu, B. No:2014/4549, 22.02.2017; Abdurrahman Akyüz Başvurusu, B. No:2012/620, 12.02.2013; Naz Aydemir Başvurusu, B. No:2013/850, 19.12.2013; Aynı yönde: Ertan Hatipoğlu Başvurusu, B. No:2015/1993, 18.04.2018; *"Anayasa koyucu, 17/3/2011 tarihli ve 6214 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la Anayasa'nın 59. maddesinde değişikliğe giderek spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceğini, tahkim kurulu kararlarının kesin olduğunu ve bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağını hüküm altına almıştır…6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (3) numaralı fıkrasında Anayasa'nın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemlerin bireysel başvurunun konusu olamayacağı hükme bağlanmıştır. Anayasa'nın 59. maddesi ile de spor tahkim kurulu kararları yargı denetimi dışında bırakılmıştır… Açıklanan nedenlerle, Anayasa ile yargı yolu kapatılan Tahkim Kurulunun verdiği karara yönelik başvurunun, diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin "konu bakımından yetkisizlik" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir."* Ziya Özel Başvurusu, B. No:2015/1996, 10.05.2018.

232 Ergül (n 74) 75; Gemalmaz (n 27) 132; Gündoğdu (n 75) 155; Metin Baykan and Yeniay (n 74) 139; Yılmaz (n 69) 838; Arslan (n 69) 356 vd.

233 Gemalmaz (n 27) 132 dn.2.

başvuru konusu yapılamaması doktrinde haklı olarak her ne kadar eleştirilse de bu yol netice itibarıyla günümüzde kapalıdır. Bu hususta Anayasa'nın 59. maddesine yapılacak bir ekleme ve 6216 Sayılı Kanunun 45. maddesinin 3. fıkrasında yapılacak bir değişiklik ile Anayasa Mahkemesi'ne yapılacak bireysel başvuru yolunun saklı tutulması gerektiği önerilmektedir[234]. Kanaatimizce bu tartışmaların yanı sıra Tahkim Kurulu'nun somut norm denetimine gidip gidemeyeceği konusu da büyük önem arz etmektedir. Çünkü sporcuların temel hak ve özgürlükleri ihlal edildiğinde bireysel başvuru yoluna gidilemeyeceği göz önüne alındığında Tahkim Kurulu kararının dayandığı yasanın anayasaya aykırı olması halinde spor faaliyetlerinin yönetimine ve denetimine ilişkin konular anayasal güvence sisteminin tamamıyla dışında kalacaktır. Bununla beraber Tahkim Kurulu da kendine münhasır denetimden arî bir alanda yargılama faaliyetlerine devam etmiş olacaktır.

Anayasa yargısının üstlendiği temel görev, işlemleri karşısında bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin yargısal yoldan korunmasını sağlamaktır[235]. Bu yargısal denetimle Anayasaya aykırı olan kuralın ortaya çıkarılarak kamu düzeni bakımından Anayasaya uygun durumun gerçekleştirilmesi mümkün olur[236]. Kanaatimizce spor federasyonlarının yönetim ve disiplinine ilişkin kararlar hakkında değerlendirme yapan Tahkim Kurulu'nun somut norm denetimine gidebilmesi de kamu düzeninin bir gereğidir.

1961 Anayasası'nın Temsilciler Meclisi'ndeki görüşmeleri esnasında aslında tüm vatandaşlara Anayasa Mahkemesi'ne başvurma yetkisi tanınması istenirken, Anayasa Mahkemesi'nin iş yükünün çok artarak çalışamaz hale gelebileceği endişesi ile bu yetki sadece mahkemelere tanınarak hem amaca uygunluk hem de uygulamada elverişlilik gözetilmiştir[237]. Aynı yönde 1982 Anayasası'nda da bu yetki sadece mahkemelere tanınmıştır. Keza Anayasa Mahkemesi istatistikleri incelendiğinde 2012-2021 yılları arasında toplam 1137 tane somut norm denetimi başvurusu yapıldığı görülmektedir[238]. Bu sebeple futbol faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin spesifik konuları karara bağlamakla görevli tahkim kurullarının da Anayasa Mahkemesi'ne itiraz başvurusu yapma yolunun açılmasının Anayasa Mahkemesi'nin iş yükünü ciddi ölçüde ağırlaştırma ihtimali çok yüksek değildir.

Kanaatimizce spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararları kesin olan tahkim kurullarının ve TFF Tahkim Kurulu'nun yukarıda ayrıntılı açıkladığımız üzere 152. maddede belirtilen şartları haiz olduğundan somut norm denetimine başvurabileceğine ilişkin ayrıca sarih ve münhasır bir anayasal

[234] Ergül (n 75) 78.

[235] Tülen (n 43) 151.

[236] Teziç (n 55) 246.

[237] Ülgen (n 12) 141.

[238] Anayasa Mahkemesi Başkanlığı Norm Denetimi İstatistikleri (2012-2021), <https://www.anayasa.gov.tr/media/7737/norm_tr_2021.pdf> accessed 3 April 2023.

düzenlemenin yapılmasına gerek yoktur. Zira Anayasa'nın 152. maddesi çerçevesindeki şartları sağlayarak bu yola başvurmasına anayasal bir engel bulunmamaktadır. Fakat bakılan uyuşmazlığın ivedi şekilde görülmesi gereğine binaen 152. maddede belirtilen süre bakımından anayasal değişikliğe gidilmesi yerinde olacaktır.

Somut norm denetiminde yargılamanın sürüncemede kalmaması ve makul sürede yargılanma hakkı gereği Anayasa Mahkemesi, aykırılık iddiasını işin kendisine gelişinden başlamak üzere Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca beş ay içinde kararını verir ve açıklar[239]. Bu süre zarfında Anayasa Mahkemesi karar vermezse mahkeme davaya yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Fakat Anayasa Mahkemesi'nin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar verilirse, mahkeme bu karara uymak zorundadır. Tahkim kurullarının baktığı uyuşmazlıkların hızlı çözüme kavuşturulması gereği göz önünde bulundurularak Anayasa'nın 152. maddesinde somut norm denetimini karara bağlama süresi olarak görülen 5 aylık süre Anayasa değişikliği yapılarak tahkim kurullarının başvurularına özgü olarak 1 ay olarak düzenlenebilir. Bu bağlamda Anayasa'nın 152. maddesine ve 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kurulu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesine "*Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar"* ifadesinden sonra gelmek üzere getirilmesini önereceğimiz hüküm şu şekildedir: "*Zorunlu Tahkim Kurulları tarafından yapılan başvuruları ise işin kendisine gelişinden başlamak üzere bir ay içinde karara bağlar ve açıklar"*. Denetim süresinin bir ay gibi kısa olarak belirlenmesi sonucu hem yargılama sürüncemede kalmamış olacak hem de anayasaya aykırı yasalar hukuk düzeninden hızla ayıklanarak anayasanın üstünlüğü ilkesine riayet edilmiş olacaktır. Ayrıca *"bir aylık"* kısa bir süre önerisinin altında yatan temel sebep Anayasa'nın 59'uncu maddesinin ikinci fıkrasında yapılan değişiklik teklifinin madde gerekçesidir. Zira gerekçeye bakıldığında; spor faaliyetlerinin kendine özgü ihtiyaçlarının, uzun süreye yayılan bir denetime müsaade etmediği, hızlı ve süratli bir şekilde yönetiminin, disiplin yargılamasının ve denetimin gerektiği, ihtilafların kesin ve nihai olarak karara bağlanmaması halinde, o faaliyetin başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasının mümkün olmadığı öne sürülmüştür. Hükmün getiriliş amacından hareketle de makul olduğu düşünülen bir aylık süre önerisinde bulunulmuştur. Dolayısıyla da bir aylık süre zarfında Anayasa Mahkemesi karar vermez ise de Anayasa'nın 152/3 hükmüne paralel şekilde Kurul'un ihtilafı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırması söz konusu olmalıdır.

[239] 1961 Anayasası'nın 151. maddesine göre Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere altı ay içinde kararını vermezse mahkeme, Anayasaya aykırılık iddiasını, kendi kanısına göre çözümleyerek dâvayı yürütmekle yetkili kılınmıştı. Yani mahkemeye süre koşuluna bağlı olarak anayasaya uygunluk denetimi yetkisi tanınmıştı. Fakat 1961 Anayasası ile mahkemelere tanınan anayasa aykırılığı ön sorun biçimde çözme yetkisi, *"Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara resmen ıttıla kesbedinceye kadar, dâvayı geri bırakır."* (22 Nisan 1962 tarih ve 44 Sayılı Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun m. 27/III) hükmü gereğince uygulamada hiç kullanılmadı. Teziç (n 55) 249. 1961 Anayasası'nda tanınan bu yetki 1982 Anayasası ile kaldırılarak Anayasa Mahkemesi'nin tekeline alınmıştır. 1982 Anayasası'na göre Anayasa Mahkemesi beş ay içinde karar vermediği takdirde mahkeme davayı yürürlükteki kanunun hükümlerine göre sonuçlandırmak zorundadır. Kaboğlu (n 54) 353.

Makul sürede yargılanma ve usul ekonomisi gereği adli yargıdaki bazı kararlar ilk derece yahut istinaf aşamasında kesinleşmektedir. Bu kararları belirlemenin ise kanun koyucunun takdir yetkisinde olduğu ve bu bağlamda mahkemeye erişim hakkının özüne zarar vermemesi kaydıyla ilgili yetkinin sınırlı olduğu hem Anayasa Mahkemesi[240] hem de AİHM tarafından[241] kabul edilmektedir. Mahkeme kararının bir başka yargı merci tarafından denetlenmesi hak arama özgürlüğünden yararlanılması için bir gereklilik olmakla birlikte Anayasa Mahkemesi bu hakkın 13. madde çerçevesinde ve ölçülülük ilkesine riayet edilmek suretiyle sınırlandırılabileceğine hükmetmektedir. Temyiz yahut istinaf yolu kapalı kararlarda hem olağanüstü kanun yollarına hem de bireysel başvuru yoluna gitmek mümkündür. Bu yargılamalardan farklı şekilde TFF Tahkim Kurulu ve diğer spor federasyonlarının tahkim kurullarına hem başvuru zorunlu tutulmuş hem de kararlara karşı bireysel başvuru yolu da dahil olmak üzere tüm hukuki yollar kapatılmıştır. Bu sebeple değişiklik önerisinin temelinde yatan sebep TFF Tahkim Kurulu kararlarına karşı ayrıcalık sağlanmasından öte spor federasyonlarının zorunlu tahkim kurullarının kararlarına karşı gidilebilecek bağlayıcı nitelikte başka herhangi bir hukukî yolun olmamasından kaynaklanmaktadır.

Anayasa yazım tekniği, bir anayasanın temel işlevlerini yerine getirebilmesi için son derece önemlidir. Dolayısıyla da anayasa öncelikle belirli bir döneme veya koşula bağlı olmayacak şekilde tasarlanmalıdır. Ayrıca değişen ihtiyaçlara uyum sağlama gayesiyle hak ve özgürlük güvencelerine ket vurulmamalıdır. Spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilmesi ve bu kararların kesin olup, bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağına ilişkin düzenleme ilgili gerekçeler göz önünde bulundurularak Anayasada yer almıştır. Bu düzenlemenin ortaya çıkaracağı hak ihlallerinin önüne geçilebilmesi için yapılacak değişikliklerin de yine anayasada düzeyinde yapılması gerekmektedir. Bu sebeple de çalışmamızda anayasa değişikliği önerisinde bulunulmuştur.

Temel hakların korunması sürekli gelişme eğilimi gösteren dinamik bir süreçtir[242]. Dolayısıyla da hukuken yeni gelişen alanlarda da hakların korunmasına engel teşkil edecek şekilde formüllerin geliştirilmemesi gerekir. Zira anayasal normlar ve anayasa yargısı, temel hak ve özgürlükleri koruduğu ölçüde hukuk devleti ilkesinin hayata geçmesini sağlama görevini yerine getirebilir.

Sonuç

Türk hukukunda tahkim yargılamalarında tahkim kurullarının yargı işlevini yerine getirdiği ve tahkim yargılamalarının dava niteliği taşıdığı konusunda hem teori

[240] AYMK 16.02.2023, 2022/135 E., 2023/30 K.

[241] Ashingdane v. United Kingdom, 8225/78, 28.05.1985; Hadjianastassiou v. Greece, 12945/87, 16.12.1992, p.32-37

[242] Caniklioğlu (n 42) 263.

hem de uygulamada önemli ölçüde uzlaşı bulunmaktadır. Bu hususlar göz önüne alındığında tahkim kurullarınca yapılan yargılamalarda uyuşmazlığın çözümünde dayanılan kanun ya da Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin Anayasaya aykırı olması halinde tahkim kurullarının somut norm denetimine başvurabileceklerinin kabul edilmesi mümkündür.

Anayasanın 59. maddesi uyarınca "*(s)por federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabilir*" ve "*(t)ahkim kurulu kararları kesin olup bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamaz*". Bu sebeple futbola ilişkin ilgili uyuşmazlıklar hakkında TFF Tahkim Kurulu zorunlu tahkim mercii olarak görev yapmakta ve konu ile ilgili kesin kararlar vermektedir. Bu düzenlemenin, TFF Tahkim Kurulu'nun yaptığı zorunlu tahkim yargılamasında Anayasaya aykırılık iddiası ortaya atıldığında ya da Tahkim Kurulu re'sen aykırılık kanısına vardığında somut norm denetimi yapılmasına engel teşkil etmediğinin kabulü gerekmektedir.

Anayasaya aykırılığın ortaya çıkarılması hukuk devletinin ön koşullarından biri olan hukuki güvenliğin de korunmasına hizmet etmektedir. Dolayısıyla da kararlarına karşı yargı yolu kapalı TFF Tahkim Kurulu'nun baktığı davalarda, uygulanacak normların anayasaya aykırılığının somut norm denetimi yoluna götürülememesi Kurula münhasır her türlü hukuki denetimden bağımsız bir alan yaratılması anlamına gelecektir. Bu durum da hangi gerekçeye dayatılırsa dayatılsın çağdaş hukuk sistemine uygun düşmeyecektir.

TFF Tahkim Kurulu'nca yürütülen yargılamalarda hakemler uygulanacak bir hükmün Anayasaya aykırılığını re'sen tespit edebilecekleri gibi taraflar da Anayasaya aykırılığı ileri sürebilecekleridir. Anayasaya aykırılığın taraflarca ileri sürüldüğü durumlarda TFF Tahkim Kurulu kararları kesin olduğu ve bu kararlara itiraz edilemediği için talebin Tahkim Kurulu'nca doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne götürülmesi gerekmektedir.

7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu kapsamında TFF Tahkim Kurulu'na ilişkin yapılan değişikliklerin AİHM'in Ali Rıza ve Diğerleri kararı kapsamında adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil ettiği öngörülmektedir. Çalışma kapsamında ortaya konulan hususlar çerçevesinde, yeni kanun hükümleri uyarınca kurulan bir tahkim kurulunun yapmakta olduğu yargılama sırasında kurulca re'sen veya tarafların talebiyle, ilgili kanuni düzenlemelerin Anayasaya aykırı olduğu iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne somut norm denetimi başvurusunda bulunulabileceği kanısındayız.

Tahkim kurulu kararlarının kesin olduğu zorunlu tahkim yargılamalarda kurullara somut norm denetimi yoluna başvuru imkanının sağlanması ile konu bakımından

oldukça sınırlı bir alan ortaya çıkacağından Anayasa Mahkemesi'nin iş yükünün de önemli ölçüde artması söz konusu olmayacaktır.

Anayasa'da güvence altına alınan hukuk devleti ilkesi, hak arama özgürlüğü ve temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin ölçütler temelinde ve anayasanın bütünsel yorumu sonucunda spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin karar hakkında zorunlu tahkim yargılaması yapan tahkim kurullarının somut norm denetimine başvurma yetkisi tanınması gerektiği kanaatindeyiz. Ayrıca bu yetkinin tanınmasının, çağdaş bir hukuk sisteminde devletin bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunmasının önündeki tüm engelleri kaldırması yönünde pozitif yükümlülüklerini yerine getirmesi bakımından da önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: D.Y.E., İ.D.T.; Veri Toplama: D.Y.E., İ.D.T.; Veri Analizi /Yorumlama: D.Y.E., İ.D.T.; Yazı Taslağı: D.Y.E., İ.D.T.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: D.Y.E., İ.D.T.; Son Onay ve Sorumluluk: D.Y.E., İ.D.T.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Author Contributions: Conception/Design of study: D.Y.E., İ.D.T.; Data Acquisition: D.Y.E., İ.D.T.; Data Analysis/Interpretation: D.Y.E., İ.D.T.; Drafting Manuscript: D.Y.E., İ.D.T.; Critical Revision of Manuscript: D.Y.E., İ.D.T.; Final Approval and Accountability: D.Y.E., İ.D.T.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

Akbulut LY, '1982 Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Bağımsız ve Tarafsız Mahkemeye Erişim Hakkı Bağlamında Tahkim' (2020) 2 TAÜHFD 97

Akıncı Z, *Milletlerarası Tahkim* (5th edn, Vedat 2020)

Aliefendioğlu Y, 'Türk Anayasa Yargısında Denetim Yolu' (1984) 14 Danıştay Dergisi 3

——, *Anayasa Yargısı* (Yetkin Yayınları 1997)

Anayurt Ö, *Anayasa Hukuku Genel Kısım* (2nd edn, Seçkin Yayınevi 2019)

Armağan S, *Anayasa Mahkememizde Kazai Murakebe Sistem* (İÜHF Yayını 1967)

Arslan H, 'TFF Tahkim Kurulu Kararlarının Kesin Olduğu Yönündeki Anayasa Hükmüne Karşı Bir Eleştiri' (2014) 88 İstanbul Barosu Dergisi 356

Ayanoğlu T, 'Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun İşlevi ve Kararlarının Niteliği' [2008] TBB Dergisi 43

Aybay R, 'Anayasanın 151. Maddesine Göre Taraflarca İleri Sürülen Anayasaya Aykırılık İddialarının "Ciddi"Liği Sorunu' (1967) XXXIII İÜHFM 155

——, 'Tanık Anayasaya Aykırılık İtirazı İleri Sürülebilir Mi?' (1969) 60 Adalet Dergisi 32

Azrak Ü, 'Türk Anayasa Mahkemesi, Anayasa Düzenindeki Yeri, Teşkilatı, Fonksiyonları' (1963) 28 İÜHFM 649

Balta TB, 'Türkiye'de Anayasa Yargısı' (1961) 18 AÜHFD 547

Barın T, *Anayasa Yargısının Demokratik Meşruiyeti* (On İki Levha Yayıncılık 2016)

Başlar K, *Anayasa Yargısında "Mahkeme" Kavramı* (Roma Yayınları 2005)

——, '"Davaya Bakmakta Olan Mahkeme" Kavramı', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006)

Besson S, 'Arbitration and Human Rights' [2006] ASA Bulletin 395

Bilgin Ç, 'Türk Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi Yolu' [1988] TBB Dergisi 350

Caniklioğlu M, *Anayasal Devlette Hukuk ve Hukûki Meşruiyet Alanları* (Yetkin Yayınları 2010)

Çelikel A and Erdem BB, *Milletlerarası Özel Hukuk* (16th edn, Beta 2020)

Doğan V, *Milletlerarası Özel Hukuk* (9th edn, Savaş Yayınevi 2023)

Duran L, 'İtiraz Yolu Ile Anayasaya Aykırılık İddiası ve Temel Hak ve Ödevlerin Kanunla Düzenlenmesi' (1965) 31 İÜHFM 284

Egeli ÖE, 'Somut Norm Denetiminde Anayasaya Aykırılık İddiasının Ciddiliği Meselesi' (2022) 39 Anayasa Yargısı Dergisi 213

Ekşi N, *Spor Tahkim Hukuku* (Beta 2015)

Eren A, *Anayasa Hukuku Dersleri* (Seçkin Yayınevi 2021)

Ergül O, 'Sporda Zorunlu Tahkim-Bireysel Başvuru İlişkisi: "Yargı Denetimi Dışında Bırakılan İşlemleri" Dar Yorumlamak Mümkün Değil Mi?' (2015) 31 Anayasa Yargısı Dergisi 67

Esen S, *İptal Davası ve İtiraz Yolunda Anayasa Mahkemesi'nin Yaptığı İlk İnceleme* (Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları:16 1996)

Gemalmaz HB, 'Spor Hukukunun İnsan Hakları Boyutu', *Sporda Hak İhlalleri ve Denetim, Çalıştay Raporu, Kamu Denetçiliği Kurumu Yayınları* (2018)

——, 'Applicability of Human Rights Standards in Turkish Football Arbitration: The Contribution of the European Court of Human Rights' (2019) 19 The International Sports Law Journal 38

——, 'TFF Tahkim Kurulunun Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı Meselesi: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Ali Rıza ve Diğerleri v. Türkiye Kararı' <https://blog.lexpera.com.tr/tff-tahkim-kurulunun-bagimsizligi-ve-tarafsizligi-meselesi/#fn2,> accessed 3 April 2023

Gönenç L, 'Yasaların Anayasaya Uygunluğunun Denetimi ve Anayasa Yargısı' [2010] TEPAV Anayasa Çalışma Metinleri 1

——, *Siyasi İktidarın Denetlenmesi-Dengelenmesi ve Yargı* (2nd edn, Adalet Yayınevi 2015)

Gören Z, *Türk Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru* (Yetkin Yayınları 2013)

Gözler K, *Türk Anayasa Hukuku Dersleri* (27th edn, Ekin Yayınevi 2023)

Göztepe E, 'Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi' [2011] Türkiye Barolar Birliği Dergisi 13

Gündoğdu F, 'TFF Tahkim Kurulu Yargılamasının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi' Türkiye Barolar Birliği Dergisi 141

Hakyemez YŞ, 'Anayasa Mahkemesi'nin Norm Denetimi Kararlarında Hak ve Özgürlüklerin Kapsamını Genişleten Yorumu' (2022) 39 Anayasa Yargısı Dergisi 233

Huruba E and Gabura L, 'The Exception of Unconstititonality Raised Before an International Arbitral Tribunal' (2014) 56 Curentul Juridic – Juridical Current 106

İba Ş and Kılıç A, *Anayasa Yargısı Dersleri* (4th edn, Turhan Kitapevi 2021)

İnceoğlu S, 'Adil Yargılanma Hakkı', *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4* (2018)

Işıklar C, 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası Yasama Kısıntıları' (2019) 9 Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi 71

Kaboğlu İ, *Anayasa Hukuku Dersleri* (15th edn, Legal Yayınevi 2020)

Kadıgil ÜM, 'İtiraz Başvurularında "Davaya Uygulanacak Kural Sorunu', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006)

Kanadoğlu K, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru* (On İki Levha 2015)

Kanadoğlu K and Duygun AM, *Anayasa Hukukun Genel Esasları* (2nd edn, On İki Levha)

Karagülmez A, 'İptal Davaları ve İtiraz Başvurularında İlk İnceleme Aşaması', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006)

Kılıç A, 'Yüksek Seçim Kurulu Kararlarına Karşı Bireysel Başvuru' [2013] Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi 39

——, 'Sayıştay ve Anayasa Mahkemesi'nin Norm Denetimi', *Anayasa Yargısı Bağlamında Sayıştay ve Sayıştay Kararları Paneli* (2022)

Kıratlı M, *Anayasa Yargısında Somut Norm Denetimi (İtiraz Yolu)* (AÜSB 1966)

Kleiman E and Saleh S, 'Arbitrators Cannot Seek a Ruling on The Constitutionality of Statutory Provisions' <https://www.lexology.com/commentary/arbitration-adr/france/freshfields-bruckhaus-deringer-llp/arbitrators-cannot-seek-a-ruling-on-the-constitutionality-of-statutory-provisions> accessed 3 April 2023

Köksal M, 'Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Hukuki Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği' (1962) 28 İÜHFM 633

Küçükgüngör E, 'Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu'nun Hukuki Yapısı ve Tahkim Kurulu Kararlarının Niteliği' [2001] AÜHF Dergisi 137

Kuru B and Aydın B, *Medeni Usul Hukuku* (5th edn, Yetkin Yayınları 2021)

Metin Baykan and Yeniay L, 'Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Bağlamında Spor Tahkim Kurullarının Kararları' (2019) 84 İzmir Barosu Dergisi 137

Naon HAG, 'Should International Commercial Arbitrators Declare a Law Unconstitutional?', *Practising Virtue: Inside International Arbitration* (Oxford 2016)

Oder BE and Kanadoğlu K, *Uygulamalı Anayasa Hukuku* (2nd edn, Beta 2013)

Olas A, 'May International Arbitral Tribunals Declare Laws Unconstitutional? An International and a Polish Perspective on the Issue of Dealing with Unlawful Laws' (2017) 34 Journal of International Arbitration 169

Onar E, 'Türkiye'de Kanunların Anayasaya Uygunluğunun Yargısal Denetimi Alanında Öncüler', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006)

Özbek MS, 'Tatbikattan Hareketle Somut Norm Denetiminin Etkinliği Üzerine Bir Etüd' (2015) I Haşim Kılıç'a Armağan

Özbudun E, *Türk Anayasa Hukuku, Yetkin Yayınları* (20th edn, Yetkin Yayınları 2020)

Özdemir Kocasakal H, *Sportif Uyuşmazlıkların Tahkim Yoluyla Çözümü ve Spor Tahkim Mahkemesi* (Vedat 2013)

Özel S and others, *Milletlerarası Özel Hukuk* (2nd edn, On İki Levha Yayıncılık 2023)

Paulsson J, 'Unlawful Laws and the Authority of International Tribunals' [2009] The Lalive Lecture Geneva

——, *The Idea of Arbitration* (Oxford University Press 2014)

Pekcanıtez H, Atalay O and Özekes M, *Medeni Usul Hukuku* (On İki Levha Yayıncılık 2020)

Pekcanıtez H and Yeşilırmak A, 'Tahkim', *Pekcanıtez Usul Medeni Usul Hukuku*, vol III (15th edn, On İki Levha 2017)

Sabuncu Y and Esen S, 'Türkiye İçin Anayasa Şikayeti Modeli, Türkiye'de Bireysel Başvuru Yolu' (2004) 21 Anayasa Yargısı 229

Sağlam F, 'Anayasa Şikayeti, Anlamı, Kapsamı ve Türkiye Uygulamasında Olası Sorunlar', *Demokratik Anayasa* (Metis Yayınları 2012)

——, *Anayasa Hukuku Ders Notları* (Yakın doğu Üniversitesi Yayınları 2013)

Şanlı C, Esen E and Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (11th edn, Beta 2024)

Sezer A, *Anayasa Yargısında Güvence-İstikrar İkilemi: On Yıllık Norm Denetimi Yasağı* (On İki Levha Yayıncılık 2022)

Tanör B and Yüzbaşıoğlu N, *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku* (19th edn, Beta 2019)

Teziç E, *Anayasa Hukuku* (16th edn, Beta 2013)

Torgal L, 'Arbitration: A Brief Overview of the Appeal Mechanism Against a Portuguese Award' <https://www.garrigues.com/en_GB/new/arbitration-brief-overview-appeal-mechanism-against-portuguese-award> accessed 3 May 2023

Tülen H, 'Türk Anayasa Yargısı Sisteminin Başlıca Özellikleri ve Sistemde Reform Arayışları', *Anayasa Yargısı İncelemeleri I* (Anayasa Mahkemesi Yayınları 2006)

Tunç H, *Karşılaştırmalı Anayasa Yargısı (Denetimin Kapsamı ve Organları)* (Yetkin Yayınları 1997)

Ülgen Ö, *İptal ve İtiraz Başvuruları Bakımından Anayasa Yargısında İlk İnceleme* (Beta 2013)

Uz A, 'Sporla İlgili Uyuşmazlıkların Çözümünde Zorunlu Tahkim Yolu: Tahkim Kurulları ve Kararlarının Hukuki Niteliği Üzerine' (2011) 1 Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 241

Yılmaz E, 'Türkiye Futbol Federasyonu Tahkim Kurulu Kararlarına Karşı Hiçbir Yargı Merciine Başvurulamamasının Yanlışlığı', *Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu "Av. Atila Elmas" Armağanı* (2012)

Yöney C, 'Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Sportiva' in Sibel Özel and Hatice Selin Pürselim (eds), *Atipik Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk* (2nd edn, On İki Levha 2024)